

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Gorzów Wielkopolski, dnia 18 listopada 2022 r.

Poz. 2289

UCHWAŁA NR XXXVI/226/2022 RADY GMINY DĄBIE

z dnia 6 października 2022 r.

w sprawie aktualizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Dąbie na lata 2022 – 2025”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559, 583, 1005, 1079, 1561) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022r., poz. 840) po uzyskaniu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Dąbie na lata 2022 – 2025”, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

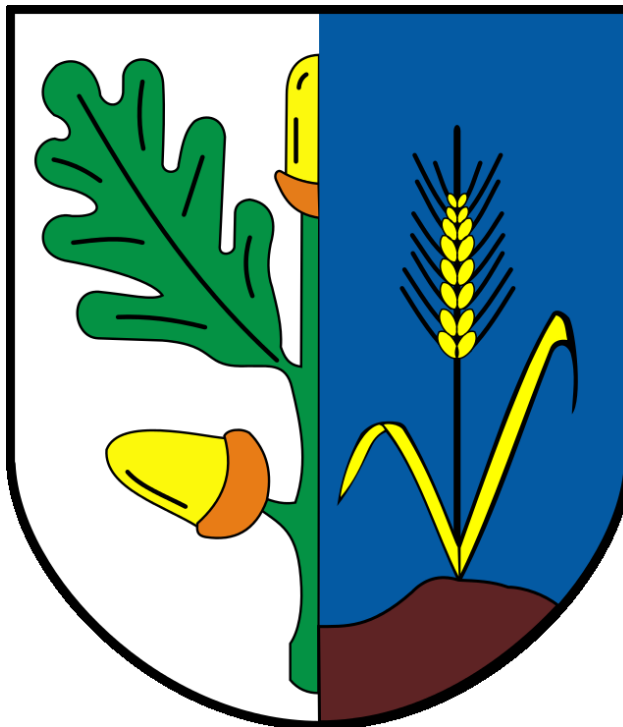
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dąbie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

Przewodniczący Rady Gminy Dąbie
Lidia Wilencewicz

Załącznik
do uchwały Nr XXXVI/226/2022
Rady Gminy Dąbie
z dnia 6 października 2022r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DĄBIE NA LATA 2022 – 2025

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.
 - 5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
 - 5.1.1. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030.
 - 5.1.2. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030.
 - 5.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
 - 5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.
 - 5.2.1 Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030.
 - 5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego.
 - 5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego.
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.
 - 6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.
 - 6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

- 6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.
- 6.4. Zabytki archeologiczne.
 - 6.4.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.
 - 6.4.2. Wykaz zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.
 - 6.4.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.
 - 6.4.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.
- 7. Dziedzictwo niematerialne.
- 8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.
 - 8.1. Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego gminy.
 - 8.2. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
 - 8.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.
 - 8.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
- 9. Charakterystyka i ocena stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków.
- 10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.
- 11. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.
- 12. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
 - 12.1. Gminna ewidencja zabytków.
 - 12.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.
 - 12.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.
 - 12.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
 - 12.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp..
- 13. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
- 14. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.
- 15. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności każdego człowieka. Stanowi ono dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Zawiera w sobie wszystkie skutki środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi a otoczeniem na przestrzeni dziejów. Dziedzictwo kulturowe jest narodowym dobrem i stanowić winno istotny fragment działalności społeczeństwa obywatelskiego. Jako dzieło człowieka ma charakter uniwersalny lub lokalny. W jednym i drugim przypadku jest predysponowane do odegrania zasadniczej roli w polityce regionalnej państwa oraz działalności samorządowych regionów i subregionów. Muszą one uznać potrzebę ochrony historycznych wartości regionów oraz pielęgnowanie tradycji lokalnych za podstawowy warunek tożsamości społecznej. Dziedzictwo bowiem tworzy i rozwija poczucie narodowej tożsamości i bezpośredniego związku człowieka z krajem, regionem, miejscowością. Dziedzictwo kulturowe jest podstawowym warunkiem trwania społeczności lokalnych, a zarazem stanowi atrakcyjny produkt rynkowy i czynnik rozwoju gospodarczego. Zmieniająca się rzeczywistość społeczna i ekonomiczna oraz wolny rynek gospodarczy stwarzają poważne niebezpieczeństwo dla wszystkich składników dziedzictwa kulturowego. Zatem konieczne jest znalezienie kompromisu pomiędzy kanonami ochrony, a wymogami życia i prawami ekonomii, mając na uwadze, że mieszkańcy gminy są spadkobiercami

i depozytariuszami ukształtowanego w długim procesie historycznym dorobku kulturowego poprzednich pokoleń. Należy więc pamiętać, że dziedzictwo kulturowe podlega ochronie i powinno być obejmowane jak najszerzymi formami zabezpieczeń, gdyż właśnie w oparciu o elementy własnego dziedzictwa jednostka identyfikuje się z daną społecznością, jej wartościami i celami, może aktywnie się w niej rozwijać. Wobec tego niezwykle ważne jest rozumienie dziedzictwa i traktowanie dziedzictwa jako wartości nadrzędnej, ponadczasowej, niezależnej od tego, kto był jej twórcą, właścicielem czy opiekunem.

Ochronę zabytków definiuje się jako ogół działań mających na celu zapewnienie zabytkom: trwania dum mundus durat (jak długo będzie istniał świat); uczestnictwa w kształtowaniu świadomości indywidualnej i społecznej; wypełniania roli składnika współkształtującego środowisko człowieka. Zabytki są bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia, a ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem w ważnym interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki.

Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy Dąbie związana jest z jego interpretacją oraz efektywnym zarządzaniem jego zasobami zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Dziedzictwo bowiem, jako wspólne dobro i czynnik prorozwojowy, ma służyć współczesnym i przyszłym pokoleniom. Konstytucyjny obowiązek ochrony dziedzictwa kulturowego spoczywa na administracji państwa, na samorządzie terytorialnym, na właścicielach lub użytkownikach zasobów oraz na wszystkich uczestnikach procesów społecznych, edukacyjnych, artystycznych, naukowych czy gospodarczych. Dziedzictwo kulturowe gminy jest jej wartością, która zauważona i odpowiednio wyeksponowana w strategiach i planach, może zostać wykorzystana w procesach rozwoju regionalnego.

Program opieki nad zabytkami gminy Dąbie na lata 2022 – 2025 jest programem dotyczącym realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego gminy, określa jego zasoby i podstawowe kierunki działań dla zachowania i poprawy jego stanu zachowania oraz wskazuje prawne uwarunkowania jego ochrony, służąc także szeroko pojętej współpracy między poszczególnymi podmiotami odpowiedzialnymi za obiekty zabytkowe.

Niniejszy dokument jest aktualizacją Programu opieki nad zabytkami gminy Dąbie na lata 2015 – 2018 przyjętego uchwałą nr IX/72/2015 Rady Gminy Dąbie z dnia 24 września 2015r.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina wiejska Dąbie położona jest w zachodniej części województwa lubuskiego, w odległości ok. 25 km od Zielonej Góry. Jest jedną z siedmiu gmin tworzących powiat krośnieński, najmniejszą obszarowo, zajmując jego wschodnią część, w odległości ok. 7 km od jego stolicy, Krosna Odrzańskiego.

Siedzibą władz samorządowych i zarazem centrum gospodarczo – handlowym gminy jest miejscowość Dąbie, położona w północno-zachodniej części gminy, nieopodal Jeziora Wielkiego, usytuowana przy drodze wojewódzkiej nr 288 Dąbie – Nowogród Bobrzański i DK nr 32 relacji Zielona Góra – Krosno Odrzańskie. Gmina utworzona w obecnych granicach w 1973r. w latach 1975 – 1998 była położona w ówczesnym województwie zielonogórskim.

Gmina Dąbie zajmuje obszar 170,9 km², co stanowi 12,23% powierzchni powiatu i 1,2% powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują ok. 42% powierzchni gminy, a 51,5% powierzchni stanowią tereny leśne; wskaźnik lesistości jest tutaj znacznie wyższy od średniej krajowej, która wynosi 29,2%. Tereny zurbanizowane i zabudowane stanowią 6%, a tereny zajęte pod wody zajmują 2% powierzchni gminy. Niemalą powierzchnię gminy – 28% – objęto ochroną przyrodniczą, ustanawiając Obszar Chronionego Krajobrazu „Krośnieńska Dolina Odry”, obejmujący Pojezierze Lubuskie z dolinami Lubszy i Bobru, który na terenie gminy funkcjonuje jako „Rynna Pławska” i „Dolina Bobru”, a także obszary specjalnej ochrony w ramach europejskiej sieci NATURA 2000: ochrony ptaków – „Dolina Środkowej Odry” i ochrony siedlisk – „Dolina Dolnego Bobru”. Gmina spełnia oprócz rolniczej również funkcje turystyczno – rekreacyjne.

Gminę zamieszkuje 4 916 osób (dane GUS za 2021r.), co stanowi 8,8% ludności powiatu. Najwięcej osób mieszka w miejscowości Połupin – 718, a Dąbie ma 454 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 29 os./km². Strukturę osadniczą tworzy 16 sołectw: Brzeźnica, Budynia, Ciemnice, Dąbie, Dąbki, Gola, Gronów, Kosierz, Lubiatów, Łagów, Nowy Zagór, Pław, Połupin, Stary Zagór, Szczawno, Trzebule, obejmujących 19 miejscowości.

Gmina Dąbie sąsiaduje z pięcioma gminami, które należą do powiatów zielonogórskiego i krośnieńskiego:

- od strony północnej z gminą i miastem Krosno Odrzańskie, powiat krośnieński,
- od zachodu i południowego zachodu z gminą Bobrowice, powiat krośnieński,
- od południa z gminą Nowogród Bobrzański, powiat zielonogórski,
- od wschodu z gminami Czerwieńsk i Świdnica, powiat zielonogórski.

Jednostki osadnicze gminy łączy dziewięć odcinków dróg powiatowych o łącznej długości 51,9 km oraz sieć dróg gminnych długości 49,4 km. Przez tereny gminy przebiegają dwa odcinki dróg krajowych o łącznej długości 16 km: przebiegająca równoleżnikowo DK nr 32 relacji granica państwa – Zielona Góra – Krosno Odrzańskie – Poznań i DK nr 29, która jest odgałęzieniem drogi nr 32 we wsi Połupin w kierunku Krosna Odrzańskiego, a także 14,2 km. odcinek drogi wojewódzkiej nr 288 relacji Dąbie – Nowogród Bobrzański. Przez gminę również wiedzie linia kolejowa nr 358 relacji Zbąszynek – Gubin – granica państwa, na której obecnie, po 20. latach, przywrócono obsługę połączeń pasażerskich, z przystankiem Szczawno – Ciemnice.

Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym Jerzego Kondrackiego, gmina położona jest w granicach makroregionu Wzniesienia Zielonogórskie, w obrębie mezoregionu Wysoczyzna Czerwieńska, tylko niewielki fragment północnej części gminy leży w obrębie Doliny Środkowej Odry. Rzeźba terenu została ukształtowana w czasie zlodowacenia bałtyckiego i środkowopolskiego. Głównymi jednostkami morfologicznymi są wysoczyzny morenowe. Morena falista, położona na wysokości 60 – 95 m. n.p.m., obejmuje ok. 80% powierzchni gminy i porożcinana jest zagłębieniami wytopiskowymi, zajętymi przez jeziora i doliny cieków wodnych. Morena pagórkowata z kulminacjami do 140 m n.p.m. obejmuje wschodnią część gminy. Gmina położona jest w dorzeczu Odry i jej lewobrzeżnego dopływu Bobru, który płynie wzdłuż zachodniej granicy gminy. Natomiast z południowego wschodu na północny zachód przepływa przez gminę rzeka Młynówka, lewobrzeżny dopływ Bobru. Wśród wód powierzchniowych na uwagę zasługuje Jezioro Wielkie o powierzchni blisko 35 ha, wykorzystywane w celach rekreacyjnych, największe wśród występujących tutaj czterech zbiorników wodnych.

Na terenie gminy występują udokumentowane zasoby pospolitych kruszyw naturalnych, ujęte w złożach: „Pław”, „Połupin”, „Trzebule”, oraz złoża torfu: Kosierz, Trzebule.

Badania archeologiczne i pozyskane artefakty potwierdzają, iż tereny gminy były miejscem osadnictwa od czasów prehistorycznych – środkowej epoki kamienia – mezolitu. Historycznie tereny gminy związane są z ziemią krośnieńską, która w XI i XII w. odgrywała kluczową rolę w systemie obronnym zachodniej granicy Polski. Na przestrzeni wieków była to ziemia pogranicza, często nękana najazdami sąsiedzkimi i zmieniająca przynależność. W okresie wczesnośredniowiecznym, tak jak cały obszar obecnego województwa lubuskiego, znajdowała się w granicach monarchii piastowskiej, później m.in. w granicach: księstwa głogowskiego, Nowej Marchii, Brandenburgii, Prus, Niemiec, a od 1945r. w obecnych granicach Polski. Szczególnie intensywnie osadnictwo rozwijało się w średniowieczu, w tym też czasie kształtuje się obecny układ wielu miejscowości, powstałych niekiedy przed lokacją na prawie niemieckim. W dokumentach źródłowych miejscowość Dąbie wymieniana jest po raz pierwszy w 1376r., jako własność rodu von Knobelsdorff, który władał nią do 2 poł. XVII w. Wcześniejsze przekazy źródłowe dotyczą Ciemnic – z 1233r., historia Starego Zagóru sięga 1253r., a Pławia, Kosierza, Łagowa, Gronowa – 1305r., Szczawno wzmiankowane jest w 1430r., natomiast Trzebule w 1499r.

Po wyzwoleniu tych ziem przez wojska radzieckie w styczniu 1945r. i utworzeniu gminy z siedzibą zarządu w Szczawnie, z pierwszym wójtem Antonim Pokorą, na jej terenie osiedlają się osadnicy wojskowi, przesiedleńcy oraz spora grupa reemigrantów z Rumunii. Wówczas rozpoczął się nowy, polski etap przemian społeczno – gospodarczych i wewnętrznych przeobrażeń gminy w realiach 2 poł. XX i początku XXI w., a obecnie podejmowane działania podnoszą atrakcyjność gminy dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

O przeszłości i dawnych wydarzeniach historycznych tych ziem świadczą też miejsca pamięci i pomniki, które wpisane są nie tylko w świadomość lokalnych społeczności ale także w krajobraz kulturowy. W Nowym Zagórzu, na terenie dawnego cmentarza przykościelnego, usytuowany jest pomnik średniowiecznej jurysdykcji - kamienny, typu łacińskiego, krzyż pokutny z XIV – XVI w., oraz także pomnik z lat 20. XX w., wzniesiony ku czci ofiar I wojny światowej, w formie kapliczki. Natomiast w Dąbiu, na Placu Niepodległości przy Urzędzie Gminy Dąbie, współcześnie usytuowano pomnik kamienny z tablicą upamiętniającą odzyskanie niepodległości.

W 2 poł. XIX w. nowy akcent w krajobraz kulturowy gminy wniosła linia kolejowa relacji Zbąszynek – Gubin, z przystankiem na terenie gminy w Ciemnicach. W 1868r. rozpoczęto jej budowę, a do użytku oddano w 1870r. W ostatnich latach obsługiwała ruch towarowy. Obecnie, po ponad dwudziestu latach, przywrócono na niej ruch pasażerski.

Specyficzną kategorią miejsc tworzących krajobraz kulturowy gminy są cmentarze - miejsca pochówku mieszkańców tych wielokulturowych ziem. Przemieszczenia ludności, będące wynikiem II wojny światowej, doprowadziły do wyludnienia tutejszych wsi, zamieszkałych przez stulecia przez ludność pochodzenia niemieckiego. W rezultacie, pozostałości poprzednich wspólnot, jakimi są cmentarze ewangelickie, ulegają powolnej zagładzie. Zachowane w szczątkowym stanie, w tym przykościelne: – Ciemnice, z XVII w., Dąbie – najstarszy, z XIV w., Kosierz – XV w., Lubiatów – XVIII w., Łagów – XVII w. – nieliczne nagrobki, Nowy Zagór – XVIII w., Pław – XVI w., Trzebule – XVII w. Nekropolie z nieczytelnymi układami kwater, w większości ze zlikwidowanymi w latach 60. i 70. ubiegłego wieku nagrobkami, z reliktowym drzewostanem cmentarnym, zaś te usytuowane za wsią porośnięte samosiewami drzew i krzewów. Miejscami zachowały się stare pomniki nagrobne będące często także małymi dziełami sztuki oraz świadectwami historii poszczególnych miejscowości, np. przy kościele w Kosierzach zachowane dwie tablice nagrobne dawnych właścicieli. Na terenie gminy do rejestru zabytków wpisano cmentarz usytuowany przy kościele p.w. św. Antoniego Padewskiego w miejscowości Nowy Zagór z XVIII w., z zachowanymi kilkoma nagrobkami. Pozostałe cmentarze ewangelickie, powstałe w XIX w., znajdują się w miejscowościach: Ciemnice, Gola, Gronów, Kosierz, Nowy Zagór, Pław, Połupin, Stary Zagór, Szczawno. Jedynie cmentarz w Pławiu utrzymany jest w dobrym stanie i wykorzystywany nadal, obecnie jako komunalny.

Przygraniczny charakter tych terenów, przeszłość historyczna i przenikanie się różnorodnych kultur miały wpływ na wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, zwyczaje, obrzędy, muzyka ludowa, postaci i zdarzenia historyczne - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem Programu opieki nad zabytkami gminy Dąbie na lata 2022 – 2025 jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022, poz. 559 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022r., poz. 840), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),

b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),

c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),

d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),

e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust. 2),

f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),

g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)

h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),

i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).

j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87 ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5 art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022r., poz. 840)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Użyte w art. 3 ustawy określenia oznaczają:

1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;

4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,

- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,

- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,

- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,

- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 36 ust. 1, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;

- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;

8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;

9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;

10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16 b i 16 c ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;

11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa można prowadzić prace konserwatorskie i restauratorskie oraz badania konserwatorskie na podstawie pozwolenia wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

Tryb wydawania pozwoleń na prace przy zabytkach określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity: Dz. U. z 2021r., poz. 81).

Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022r., poz. 559 ze zmianami)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021r., poz. 1973 ze zmianami)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021, poz. 1098 ze zmianami)

Zgodnie z art. 83 a ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków. Art. 86 ust. 1a) stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2022r., poz. 503)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2021r., poz. 1899)

Ustawa określa (w art. 13 ust. 4.), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż,

zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50% (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Art. 96 ust. 1a stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2021r., poz. 2351 ze zmianami)

Art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należytym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni od dnia doręczenia; niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Art. 67 ust. 1, 2-4.

Jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu. Przepisu tego nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzję o rozbiórce organ nadzoru budowlanego wydaje po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2021r., poz. 401 ze zmianami)

Na podstawie art. 7 ust.1 pkt 6 grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- 1) ustawie z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022r., poz. 385);
- 2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2019r., poz. 1497).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020r., poz. 164).

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 przyjęta została uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020r.

W dokumencie wskazano konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, z których cel 2. „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich” zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Fundamentalnym warunkiem umożliwiającym aktywne uczestnictwo w kulturze jest dostępność szeroko rozumianego dziedzictwa. Z jednej strony, dziedzictwo to wymaga odpowiedniej ochrony i zachowania, z drugiej zaś stanowi potencjał, który należy efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny pn. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Głównym celem dokumentu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Dwa spośród trzech celów szczegółowych mają wpływ na poziom kapitału społecznego w Polsce. Są to:

- optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego,
- budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa.

Jednym z priorytetowych działań w omawianym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii. Realizowane będą inicjatywy polegające na inwestycjach w zakresie ochrony i zachowania Pomników Historii oraz rozwoju i promocji związanej z nimi oferty turystycznej. Istotne znaczenie wśród krajowych zabytków odgrywają również obiekty o charakterze sakralnym, które cechuje wysoki poziom artystyczny oraz ponadprzeciętne wartości historyczne i naukowe. Projekt strategiczny pn. Rozwój turystyki kulturowej obejmie następujące działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii:

- dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania.

W przypadku szlaków kulturowych inwestycje obejmujące kilka lub kilkanaście zabytków znacząco wpłyną na waloryzację krajobrazu kulturowego, eksponując jego unikalne cechy. Elementem przedsięwzięć z tego obszaru będą również prace remontowe i porządkujące najbliższe otoczenie zabytków, co stanowi istotę planowanego programu wsparcia dla szlaków kulturowych.

- dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.

Celem tego rodzaju przedsięwzięć będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równoległe – wzmocnienie poczucia tożsamości oraz więzi lokalnych składających się na kapitał społeczny.

Wsparcie obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami.

Projekt strategiczny pn. Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej ma na celu realizację działań związanych z szeroko pojętą cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego. Zakres projektu obejmie m.in. następujące działania:

1) kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach;

2) systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji.

5.1.2. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 przyjęta została uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r. Głównym celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Szczególny nacisk położono na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, gdyż decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego wymieniono:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary o znaczeniu przyrodniczym i kulturowym poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenów o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonej zabudowy.

5.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022 przyjęty został uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019r.

W Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 dokonano ewaluacji Krajowego Programu na lata 2014 – 2017. Sprawozdanie końcowe z oceny realizacji wybranych elementów Programu zostało zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod adresem: www.kultura.gov.pl.

Na podstawie wyników ewaluacji i doświadczeń towarzyszących realizacji Programu na lata 2014 – 2017, przy przygotowywaniu Programu na lata 2019 – 2022 położono szczególny nacisk na zmiany w warstwie:

- 1) poprawy struktury zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu;
- 2) wyraźnego powiązania wskaźników realizacji Programu z konkretnymi zadaniami, zaplanowanymi jako elementy realizacji kierunków działania i celów szczegółowych.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Celowi głównemu przyporządkowano trzy cele szczegółowe oraz kierunki działania i zadania:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym,
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:

- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich,
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich,
- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego,
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:

- upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:

- podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami,
- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami:

- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1. Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030

Przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr XXVIII/397/21 z dnia 15 lutego 2021r. Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030 jest dokumentem wyznaczającym strategiczne cele i kluczowe kierunki działań oraz przewidywane instrumenty ich realizacji w rozwoju województwa lubuskiego. Wyzwania rozwojowe województwa lubuskiego zostały przedstawione w czterech obszarach: sfera społeczna, sfera gospodarcza, sfera przestrzenna oraz sfera zarządzania rozwojem regionu.

Charakterystyczną cechą regionu i jego silną stroną w kontekście zmian cywilizacyjnych XXI wieku jest zróżnicowana tożsamość kulturowa, wynikająca z osiedlenia się tutaj po II wojnie światowej ludzi o różnym pochodzeniu. Województwo lubuskie należy do obszarów bogatych w zabytki, dlatego istnieje potrzeba ich stałego wsparcia oraz większego inwestowania w infrastrukturę kulturalną.

Głównym celem Strategii jest Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców. Cel główny zostanie osiągnięty w wyniku realizacji celów strategicznych, uszczegółowionych przez cele operacyjne, dla których wyznaczono kierunki działań.

Dla celu operacyjnego 1.6. Rozwój potencjału turystycznego wyznaczono m.in. następujące kierunki działań:

- promocja i rozwój markowych produktów turystycznych województwa,
- tworzenie warunków do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej,
- poprawa stanu obecnej i tworzenie nowej infrastruktury turystycznej,
- promocja lubuskich podmiotów branży turystycznej,
- rozwój szlaków, tras turystycznych, budowa oraz integracja dróg/ścieżek rowerowych,
- kreowanie, wsparcie i realizacja działań z zakresu racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny 2.4. „Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego” będzie realizowany m.in. poprzez:

- wspieranie ponadlokalnych przedsięwzięć kulturalnych realizowanych na obszarze województwa,
- poprawę dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym wykorzystanie nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów,
- ochronę i promocję cennych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Dla celu operacyjnego 2.6. „Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości” wyznaczono m.in. następujące kierunki działań:

- działania na rzecz kształtowania świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców,
- wykorzystywanie potencjału kulturowego i lokalnych tożsamości w rozwoju regionalnym,
- promocja lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego,
- popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej.

Dla celu operacyjnego 3.7. „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich” sformułowano m.in. następujące kierunki działań:

- wzmacnianie centrów aktywności społecznej i kulturalnej na terenach wiejskich,
- odnowa i rewitalizacja wsi i małych miast,
- ochrona dziedzictwa i krajobrazu wiejskiego.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp. przyjęty został uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018r.

W rozdz. VIII. „Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju przestrzennego”, pkt 3. „Strefa kulturowa i turystyka” przedstawiono zestawienie ilościowe zabytków nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, charakterystykę i ocenę zachowania najcenniejszych zabytków na terenie województwa lubuskiego.

W rozdz. XII. „Kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego”, pkt 4. „Ochrona dziedzictwa kulturowego i turystyka” określono pięć kierunków odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, którym przyporządkowano określone działania:

I. Odpowiednie zarządzanie i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego

1. Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych;
2. Nadanie nowych funkcji obiektom zabytkowym i dostosowanie ich do współczesnych wymogów, przy równoczesnym zachowaniu i ochronie pierwotnych walorów architektonicznych i historycznych;

3. Realizacja i rozbudowa szlaków turystycznych o znaczeniu kulturowym.

II. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego

1. Odpowiednie zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed niszczeniem, dewastacją i aktami wandalizmu;

2. Sporządzanie i realizacja lokalnych programów opieki nad zabytkami;

3. Aktualizacja gminnych ewidencji zabytków;

4. Inwentaryzacja obiektów o cennych walorach historycznych i kulturowych;

5. Wspieranie tworzenia parków kulturowych i ustanawiania pomników historii;

6. Objęcie obiektów zabytkowych odpowiednimi ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

III. Tworzenie spójnego i harmonijnego krajobrazu kulturowego

1. Zachowanie historycznie ukształtowanych układów przestrzennych, zwłaszcza ruralistycznych;

2. Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez harmonijne wkomponowywanie nowego zainwestowania w zabytkowe krajobrazy kulturowe;

3. Wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z zabytkowym sąsiedztwem i przesłaniających obiekty zabytkowe (dotyczy to również lokalizacji naziemnych obiektów infrastruktury technicznej);

4. Odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych i dostosowanie pozostałych obiektów zlokalizowanych w ich polu ekspozycji poprzez nawiązanie do historycznego charakteru obiektów zabytkowych;

5. Ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych.

IV. Kształtowanie tożsamości kulturowej

1. Zwiększenie świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego w aspekcie materialnym i niematerialnym, jako czynnika rozwoju gospodarczego i społecznego;

2. Wspieranie działalności propagującej kształtowanie tożsamości kulturowej regionu, w tym imprez kulturalnych;

3. Wzbogacenie oferty kulturalnej obszaru i polepszenie dostępu do dziedzictwa kulturowego obszaru funkcjonalnego.

V. Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych

1. Rewitalizacja obszarów miejskich, szczególnie centrum Gorzowa Wlkp. z zabytkową zabudową oraz obszarów przemysłowych i powojсковych;

2. Rewitalizacja zdegradowanych zasobów mieszkaniowych;

3. Rewitalizacja zdegradowanych zasobów użytkowych stanowiących własność komunalną;

4. Odnowa obszarów zielonych;

5. Kształtowanie przestrzeni publicznych;

6. Rewitalizacja i odnowa obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich, pokolejowych i powydobywczych;

7. Sporządzanie gminnych programów rewitalizacji;

8. Realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej: podnoszenia kwalifikacji, poszerzenia aktywności społecznej, oferty edukacyjnej i kulturalnej, wspieranie osób niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021 – 2024 przyjęty został przez Sejmik Województwa Lubuskiego uchwałą nr XXXIII/454/21 z dnia 21 czerwca 2021r.

Myślą przewodnią opracowania Programu było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

Wyznaczonej wizji „Wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie” przyporządkowano cel strategiczny „Zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego”. Dla realizacji wizji i celu strategicznego sformułowano cele priorytetowe:

1. Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem;
2. Rewaloryzacja zabytków jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego;
3. Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie;
4. Ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie współgrające z integracją przestrzenną regionu.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

BRZEŹNICA

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY: ul. Bobrzańska. Rejestr zabytków nr L-68 z dnia 25.07.1978r.

- a. pałac, nr 1, 1907-1908 r.,
- b. oficyna, nr 1 b, pocz. XX w.,
- c. oficyna, ul. Główna 2 a, pocz. XX w.,
- d. dom ogrodnika, nr 2 a, pocz. XX w.,
- e. park i ogród warzywny, 2 poł. XIX w.,
- f. brama wjazdowa z dozorcówkami, 1910r.,
- g. paszarnia, ob. dom mieszkalny nr 3 a, pocz. XX w.,
- h. obora, pocz. XX w.,
- i. chlewnia, pocz. XX w.,
- j. chlewnia, pocz. XX w.,
- k. chlewnia, pocz. XX w.,
- l. stajnia, pocz. XX w.,
- ł. stodoła zachodnia, 1910r.,
- m. stodoła wschodnia, 1912r.,
- n. stajnia – wozownia, pocz. XX w.,
- o. łaźnia, pocz. XX w.,
- p. piwnica, pocz. XX w.

CIEMNICE

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH, ul. Szkolna 2, 1610r.

Rejestr zabytków nr 2118 z dnia 06.05.1971r.

DĄBIE

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO, ul. Szeroka,

ok. poł. XIII w., przebud. 1674 r., 1710r., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 2119 z dnia 06.05.1971r.

KOSIERZ

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. NAWIEDZENIA NMP, 2 poł. XIII w., przebud. XVI w., 1693r.,

Rejestr zabytków nr 2125 z dnia 06.05.1971r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, ok. 1700 r., przebud. 1854r.,

Rejestr zabytków nr 2126 z dnia 07.05.1971r.

b. park, 1 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 3216 z dnia 30.05.1984r.

c. lodownia, XIX w.,

zabudowa gospodarcza:

Rejestr zabytków nr 2127 z dnia 07.05.1971r.

d. magazyn, k. XIX w.,

e. owczarnia, k. XIX w.,

f. stodoła, k. XIX w.,

g. stodoła, k. XIX w.,

h. obora, k. XIX w.,

i. magazyn, k. XIX w.,

j. gorzelnia, k. XIX w.

k. stajnia, k. XIX w.

LUBIATÓW

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. MB CZĘSTOCHOWSKIEJ, 1745r., 1818r. (wieża)

Rejestr zabytków nr L-457 z dnia 15.01.1964r.

ŁAGÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO, ul. Zielonogórska:

a. kościół, 1698 r.,

Rejestr zabytków nr 465 z dnia 20.05.1963r.

b. plebania, ob. dom nr 15 a, 3 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków nr 465 z dnia 20.05.1963r.

NOWY ZAGÓR

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. ŚW. ANTONIEGO PADEWSKIEGO, ul. Główna. Rejestr zabytków nr 3289 z dnia 24.01.1994r.

a. kościół, 1882 – 1886,

b. ogrodzenie z bramą, k. XIX w.,

c. cmentarz przykościelny, XVIII w.,

d. pomnik ku czci ofiar I wojny światowej, ob. kapliczka, l. 20 XX w.,

e. krzyż pokutny, XIV-XVI w.

PŁAW

DOM MIESZKALNO-GOSPODARCZY, pl. Kasztanowy 6 – 7, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr L-512/A z dnia 15.01.1964r.

DOM, pl. Kasztanowy 8, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr L-496/A z dnia 15.01.1964r.

DOM, pl. Kasztanowy 17, 3 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków nr L-497/A z dnia 15.01.1964r.

DOM, ul. Parkowa 5, poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 743 z dnia 15.01.1964r.

SZCZAWNO

DOM, ul. Główna 19, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 747 z dnia 15.01.1964r.

TRZEBULE

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA, 1670r., rozbud. XVIII w.,

Rejestr zabytków nr 289 z dnia 12.04.1961r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

Rejestr zabytków nr 3220 z dnia 06.10.1984r.

a. pałac, nr 46 a, 2 poł. XIX w.

b. park z terenem dawnego sadu, poł. XVIII w.

Na terenie gminy Dąbie w rejestrze zabytków figurują ponadto obiekty nieistniejące, wymagające wykreślenia z tegoż rejestru:

- Brzeźnica: szklarnia przy domu ogrodnika (rej. zab. nr L-68),

- Kosierz: stajnia (rej. zab. nr 2127).

6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BRZEŹNICA

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY: ul. Bobrzańska

a. pałac, nr 1, 1907-1908r.,

b. oficyna, nr 1 b, pocz. XX w.,

c. oficyna, ul. Główna 2 a, pocz. XX w.,

d. dom ogrodnika, nr 2 a, pocz. XX w.,

e. park i ogród warzywny, 2 poł. XIX w.,

f. brama wjazdowa z dozorcówkami, 1910r.,

g. paszarnia, ob. dom mieszkalny nr 3 a, pocz. XX w.,

h. obora, pocz. XX w.,

i. chlewnia, pocz. XX w.,

j. chlewnia, pocz. XX w.,

k. chlewnia, pocz. XX w.,

l. stajnia, pocz. XX w.,

ł. stodoła zachodnia, 1910r.,

m. stodoła wschodnia, 1912r.,

- n. stajnia – wozownia, pocz. XX w.,
- o. łaźnia, pocz. XX w.,
- p. piwnica, pocz. XX w.

CIEMNICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, pocz. XIII w., rozbud. XIX w., XX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH, ul. Szkolna 2:

- a. kościół, 1610r.,
- b. cmentarz przykościelny, XVII w.,
- c. dzwonnica, XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY, ul. Strażacka:

- a. park, XIX w.,
- b. stajnia, chlewnia, obora, XIX/XX w.,
- c. obora, chlewnia, XIX/XX w.

ALEJA DĘBOWA (dz. 967 obręb Szczano), XVIII/XIX w.

DĄBIE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO, ul. Szeroka:

- a. kościół, ok. poł. XIII w., przebud. 1674 r., 1710r., 2 poł. XIX w.,
- b. cmentarz przykościelny, XIV w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY, ul. Szeroka:

- a. stodoła, XIX w.,
- b. obora, XIX w.

ALEJA KASZTANOWCOWA (dz. 59), XIX/XX w.

ALEJA LIPOWA (działka leśna nr 62/3), pocz. XX w.

DĄBKI

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. chlewnia, XIX/XX w.,
- b. stodoła, XIX/XX w.,
- c. stodoła, XIX/XX w.

GOLA

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

GRONÓW

CMENTARZ EWANGELICKI, ul. Główna, XIX w.

ZAJAZD, ob. dom, ul. Główna 19, 1844 r.

STODOŁA W ZAGRODZIE, ul. Główna 2, 2 poł. XIX w.

KOSIERZ

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. NAWIEDZENIA NMP:

- a. kościół, 2 poł. XIII w., przebud. XVI w., 1693 r.,

b. cmentarz przykościelny, XV w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, ok. 1700 r., przebud. 1854r.,

b. park, 1 poł. XIX w.,

c. lodownia, XIX w.,

zabudowa gospodarcza:

d. magazyn, k. XIX w.,

e. owczarnia, k. XIX w.,

f. stodoła, k. XIX w.,

g. stodoła, k. XIX w.,

h. obora, k. XIX w.,

i. magazyn, k. XIX w.,

j. gorzelnia, k. XIX w.,

k. stajnia, k. XIX w.

LUBIATÓW

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, 1 poł. XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. MB CZĘSTOCHOWSKIEJ:

a. kościół, 1745 r., 1818r. (wieża),

b. cmentarz przykościelny, XVIII w.

POZOSTAŁOŚCI PARKU DWORSKIEGO z aleją lipową, XIX w.

ŁAGÓW

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, 1 poł. XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO, ul. Zielonogórska:

a. kościół, 1698 r.,

b. cmentarz przykościelny, XVII w.,

c. plebania, ob. dom nr 15 a, 3 ćw. XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. obora, XIX w.,

b. magazyn, XIX w.

DOM, ul Zielonogórska 26, pocz. XX w.

NOWY ZAGÓR

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, 1 poł. XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. ŚW. ANTONIEGO PADEWSKIEGO, ul. Główna:

a. kościół, 1882 – 1886,

b. ogrodzenie z bramą, k. XIX w.,

c. cmentarz przykościelny, XVIII w.,

d. pomnik ku czci ofiar I wojny światowej, ob. kapliczka, l. 20 XX w.,

e. krzyż pokutny, XIV-XVI w.

PLEBANIA, ob. dom, ul. Główna 13, poł. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

DOM, ul. Główna 6, pocz. XX w.

PŁAW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. ELŻBIETY PORTUGALSKIEJ,

ul. Kościelna:

a. kościół, ok. poł. XIX w.,

b. cmentarz przykościelny, poł. XVI w.,

c. ogrodzenie, 2 poł. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, ob. komunalny, ul. Parkowa, XIX w.

PARK DWORSKI, ul. Parkowa, XIX w.

DOM MIESZKALNO-GOSPODARCZY, pl. Kasztanowy 6 -7, 1 poł. XIX w.

DOM, pl. Kasztanowy 8, 1 poł. XIX w.

DOM, pl. Kasztanowy 10, poł. XIX w.

DOM, pl. Kasztanowy 17, 3 ćw. XIX w.

DOM, ul. Parkowa 5, poł. XIX w.

POŁUPIN

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX w.

ZESPÓŁ KARCZMY, ul. Krośnieńska 1:

a. karczma, XVIII/XIX w.,

b. budynek gospodarczy, k. XIX w.

DOM, ul. Krośnieńska 6, poł. XIX w.

STARY ZAGÓR

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

DOM NR 32, pocz. XX w.

SZCZAWNO

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

DOM, ul. Główna 19, 1 poł. XIX w.

TRZEBULE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY, XV w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA:

a. kościół, 1670 r., rozbud. XVIII w.,

b. cmentarz przykościelny, XVII w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. pałac, nr 46 a, 2 poł. XIX w.

b. park z terenem dawnego sadu, poł. XVIII w.,

c. obora, 2 poł. XIX w.,

d. obora, 2 poł. XIX w.,

e. obora, 2 poł. XIX w.

SZPALER DĘBOWY (droga leśna, dz. 110/3, 106/7), XVIII/XIX w.

LUBIATÓW – KOSIERZ

ALEJA KLONOWA (droga wojewódzka nr 288, dz. 234/3 Lubiatów, dz. 310 Kosierz), XIX/XX w.

ZESPÓŁ LINII KOLEJOWEJ ZBĄSZYNEK – GUBIN, 1868 – 1870 – na odcinku przebiegającym przez gminę Dąbie.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Dąbie zabytki ruchome, wpisane do rejestru zabytków, stanowią wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych.

Ciemnice – w kościele fil. p.w. Wszystkich Świętych wpisane są 3 obiekty z wyposażenia kościoła; rejestr zabytków Nr 206/76 na podstawie decyzji z dnia 12.10.1976r.

Dąbie – w kościele fil. p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, do rejestru zabytków pod nr 133/74 na podstawie decyzji z dnia 9.07.1974 r., wpisany jest zamek do drzwi.

Kosiarz - w kościele fil. p.w. Nawiedzenia NMP, do rejestru zabytków pod nr 134/74 na podstawie decyzji z dnia 9.08.1974 r., wpisany został dzwon oraz epitafium E. Unruh i Piotra i Ewy Klette.

Lubiatów – wyposażenie kościoła fil. p.w. MB Częstochowskiej wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 207/76 na podstawie decyzji z dnia 12.10.1976r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. ołtarz główny, skarbona, chrzcielnica, dzwony.

Łagów – w kościele fil. p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego wpisano wystrój i wyposażenie pod nr 180/76 na podstawie decyzji z dnia 13.02.1976 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. ołtarz, ambona, empory, plafon, nagrobek Zygmunta Matina.

Pław – do rejestru zabytków pod nr 135/74 na podstawie decyzji z dnia 9.08.1974r. wpisane zostały renesansowe płyty nagrobne, wmurowane w ściany kościoła: Jana Lubasza, braci K. i J. Lubaszów, Jana Canabaeusa v. Luck, Krzysztofa Luck, K.J. Lubasza, Franciszka i Zofii v. Luck, B.M. Glaubita, K.J. v. Luck, I.G. Canabaeusa.

Trzebule – z wyposażenia kościoła fil. p.w. św. Jana Chrzciela do rejestru zabytków pod nr 203/76 na podstawie decyzji z dnia 12.10.1976 r. wpisano ołtarz główny, dzwon i skarbonę.

6.4. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwieniami kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

6.4.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Dąbie znajdują się następujące stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

1. St. nr 1 w miejscowości Ciemnice, ob. AZP 60-12/4, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 322/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu wpływów rzymskich.
2. St. nr 2 w miejscowości Ciemnice, ob. AZP 60-12/5, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 357/Ar. decyzją z dnia 18.11.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu średniowiecza.
3. St. nr 1 w miejscowości Dąbie, ob. AZP 60-10/22, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 327/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu XIII-XIV wieku.
4. St. nr 2 w miejscowości Dąbie, ob. AZP 60-11/1, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 312/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu wczesnośredniowiecznego.
5. St. nr 3 w miejscowości Dąbie, ob. AZP 60-11/2, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 353/Ar. Decyzją z dnia 15.11.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu około 400-1 r. p.n.e. oraz z okresu wczesnośredniowiecznego.
6. St. nr 4 w miejscowości Dąbie, ob. AZP 60-11/3 wpisane do rejestru zabytków pod numerem 332/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu 1600-1400 p.n.e. (epoka brązu).
7. St. nr 5 w miejscowości Dąbie, ob. AZP 60-11/4, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 331/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu 1600-1400 p.n.e. (epoka brązu).
8. St. nr 1 w miejscowości Dąbki, ob. AZP 60-10/54, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 352/Ar. decyzją z dnia 15.11.1971r., jako pozostałości osady ludności z kultury łużyckiej z przełomu epoki brązu i epoki żelaza.
9. St. nr 2 w miejscowości Dąbki, ob. AZP 60-10/55, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 320/Ar. decyzją z dnia 10.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu średniowiecznego.
10. St. nr 3 w miejscowości Dąbki, ob. AZP 60-10/56, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 351/Ar. decyzją z dnia 15.11.1971r., jako pozostałości osady ludności z początków n.e. i z okresu średniowiecznego.
11. St. nr 1 w miejscowości Gronów ob. AZP 61-11/5, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 324/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości cmentarzyska ludności z okresu 800 – 400 r. p.n.e.
12. St. nr 2 w miejscowości Gronów ob. AZP 61-11/6, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 326/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności kultury łużyckiej.
13. St. nr 1 w miejscowości Łągów ob. AZP 61-12/1, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 335/Ar. w dniu 27.10.1971r., jako pozostałości osady z okresu średniowiecznego.
14. St. nr 1 w miejscowości Nowy Zagór ob. AZP 60-10/45, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 438/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady ludności z okresu wpływów rzymskich.
15. St. nr 2 w miejscowości Nowy Zagór ob. AZP 60-10/46, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 439/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady ludności kultury łużyckiej oraz z okresu średniowiecznego.
16. St. nr 3 w miejscowości Nowy Zagór ob. AZP 60-10/47, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 440/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady ludności z epoki brązu i epoki żelaza oraz z okresu wpływów rzymskich.
17. St. nr 1 w miejscowości Pław ob. AZP 61-11/1, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 436/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady ludności z okresu wpływów rzymskich i z okresu wczesnośredniowiecznego.
18. St. nr 2 w miejscowości Pław ob. AZP 61-11/2, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 323/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z okresu średniowiecznego.
19. St. nr 3 w miejscowości Pław ob. AZP 61-11/3, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 325/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z około 1200 – 800 r. p.n.e.
20. St. nr 4 w miejscowości Pław ob. AZP 60-11/10, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 333/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z około 1600 – 1400 r. p.n.e.

21. St. nr 5 w miejscowości Pław ob. AZP 60-11/311 wpisane do rejestru zabytków pod numerem 437/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady ludności z II okresu epoki brązu.

22. St. nr 2 w miejscowości Połupin ob. AZP 60-10/2, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 66/Ar. decyzją z dnia 03.03.1966r. (przepisane do księgi C rejestru zabytków województwa lubuskiego pod numerem L-11/C), jako pozostałości grodziska z okresu wczesnośredniowiecznego. Obecnie stanowisko całkowicie zalesione, położone na jednym z pagórków na krawędzi pradoliny Odry, kryje szczątki grodu datowanego na przełom VI i VII w. Podczas badań wykopaliskowych przeprowadzonych w latach 60. XX wieku odkryto ślady odcinka drewniano-ziemnego i kamiennego wału, fosy, obiektu mieszkalnego z licznymi zabytkami ceramicznymi, a także metalowymi.

23. St. nr 1 w miejscowości Stary Zagór ob. AZP 61-10/25, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 319/Ar. decyzją z dnia 10.10.1971r., jako pozostałości osady ludności z około 400r. - 1 r. p.n.e.

24. St. nr 1 w miejscowości Szczawno ob. AZP 60-11/22, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 138/Ar. decyzją z dnia 01.12.1968r., jako pozostałości cmentarzyska ludności kultury łużyckiej.

25. St. nr 2 w miejscowości Szczawno ob. AZP 60-11/23, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 435/Ar. decyzją z października 1973r., jako pozostałości osady z okresu wpływów rzymskich.

26. St. nr 4 w miejscowości Szczawno ob. AZP 60-11/25, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 330/Ar. decyzją z dnia 27.10.1971r., jako pozostałości cmentarzyska ludności kultury łużyckiej.

27. St. nr 1 w miejscowości Trzebule ob. AZP 61-11/10, wpisane do rejestru zabytków pod numerem 126/Ar. decyzją z dnia 01.12.1968r., jako pozostałości cmentarzyska ciałopalnego ludności kultury łużyckiej.

6.4.2. Wykaz zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych

Obszar gminy Dąbie został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych dotychczasowych założeniach obejmuje bowiem 2 etapy badawcze:

- 1) kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach;
- 2) badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Dąbie.

Lp.	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Funkcja	Chronologia Kultura	Rejestr Uwagi	Obszar AZP
1	Szczawno	10	1	punkt osadniczy	Późna Epoka Brązu		59-11
2	Szczawno	11	2	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy osada	Epoka Brązu kultura łużycka Okres Lateński Okres Wpływów Rzymskich Pradzieje		59-11
3	Szczawno	12	3	punkt osadniczy punkt osadniczy	Halsztat kultura łużycka Pradzieje		59-11
4	Połupin	1	1	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze	arch.	60-10
5	Połupin	2	2	grodzisko	Wczesne Średniowiecze	L-11/C 03.03.1966	60-10
6	Połupin	3	3	punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka Wczesne Średniowiecze	arch.	60-10
7	Połupin	4	4	cmentarzysko osada osada śląd osadniczy punkt osadniczy osada osada	Halsztat, kultura łużycka Późny Okres Rzymski Wczesne Średniowiecze Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze Późny Okres Rzymski Późne Średniowiecze		60-10
8	Połupin	5	5	osada	kultura łużycka	arch.	60-10
9	Połupin	6	6	osada osada	kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich	arch.	60-10
10	Połupin	7	7	?	Pradzieje	arch.	60-10
11	Połupin	8	8	punkt osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich	arch.	60-10

12	Połupin	9	9	śląd osadniczy	kultura łużycka	arch.	60-10
13	Połupin	10	10	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze Epoka Kamienia Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
14	Połupin	11	11	punkt osadniczy	Epoka Kamienia	arch.	60-10
15	Połupin	12	12	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-10
16	Połupin	13	13	punkt osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich? Wczesne Średniowiecze- Późne Średniowiecze		60-10
17	Połupin	14	14	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
18	Połupin	15	15	punkt osadniczy punkt osadniczy	Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		60-10
19	Połupin	16	16	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-10
20	Połupin	17	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-10
21	Połupin	18	18	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
22	Dąbie (Brzeźnica)	1	19	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-10
23	Dąbie (Brzeźnica)	2	20	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-10
24	Dąbie (Brzeźnica)	3	21	punkt osadniczy osada	Epoka Kamienia Okres Wpływów Rzymskich		60-10

				śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		
25	Brzeźnica (Dąbie)	1	22	osada punkt osadniczy cmentarzysko? osada śląd osadniczy śląd osadniczy	Późne Średniowiecze Epoka Kamienia Epoka Brązu, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich Pradzieje Późne Średniowiecze	327/Ar. 27.10.1971	60-10
26	Brzeźnica	4	23	punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze		60-10
27	Brzeźnica	5	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
28	Brzeźnica	6	25	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich? Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
29	Brzeźnica	7	26	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Późny Okres Lateński Okres Wpływów Rzymskich? Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		60-10
30	Brzeźnica	8	27	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
31	Brzeźnica	9	28	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Wczesna Epoka Brązu Epoka Brązu Pradzieje Późne Średniowiecze-		60-10

					okres nowożytny		
32	Brzeźnica	10	29	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Lateński Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
33	Brzeźnica	11	30	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
34	Brzeźnica	12	31	punkt osadniczy osada śląd osadniczy	Epoka Kamienia Okres Lateński Późne Średniowiecze		60-10
35	Brzeźnica	13	32	osada śląd osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze		60-10
36	Brzeźnica	14	33	osada śląd osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
37	Brzeźnica	15	34	znalezisko łuźne	Okres Lateński	arch.	60-10
38	Brzeźnica	16	35	śląd osadniczy	?	arch.	60-10
39	Brzeźnica	17	36	osada	Mezolit	arch.	60-10
40	Brzeźnica	18	37	cmentarzysko	Halsztat, kultura łużycka	arch.	60-10
41	Brzeźnica	19	38	cmentarzysko śląd osadniczy cmentarzysko śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Epoka Kamienia kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
42	Stary Zagór	5	39	znalezisko łuźne osada śląd osadniczy	Epoka Kamienia kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
43	Stary Zagór	6	40	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Pradzieje Późne		60-10

					Średniowiecze- okres nowożytny		
44	Stary Zagór	7	41	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
45	Stary Zagór	8	42	punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-10
46	Stary Zagór	9	43	śląd osadniczy	kultura łużycka		60-10
47	Stary Zagór	10	44	punkt osadniczy	kultura łużycka		60-10
48	Nowy Zagór	1	45	? osada osada śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze Późne Średniowiecze	438/Ar. 01.10.1973	60-10
49	Nowy Zagór	2	46	osada osada śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze	439/Ar. 01.10.1973 arch.	60-10
50	Nowy Zagór	3	47	osada osada śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu - Halsztat Okres Wpływów Rzymskich Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze	440/Ar. 01.10.1973	60-10
51	Nowy Zagór	4	48	śląd osadniczy	Pradzieje		60-10
52	Nowy Zagór	5	49	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		60-10
53	Nowy Zagór	6	50	punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze		60-10
54	Nowy Zagór	7	51	punkt osadniczy	kultura łużycka?		60-10

				śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		
55	Nowy Zagór	8	52	cmentarzysko	Hasztat?	arch.	60-10
56	Nowy Zagór	9	53	znalezisko łuźne	Wczesne Średniowiecze?	arch.	60-10
57	Dąbki	1	54	osada osada?	Epoka Brązu/ Halsztat kultura łużycka ?	352/Ar. 15.11.1971 arch.	60-10
58	Dąbki	2	55	osada	Późne Średniowiecze	320/Ar. 10.10.1971 arch.	60-10
59	Nowy Zagór (Dąbki)	3	56	osada osada	Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze	351/Ar. 15.11.1971 arch.	60-10
60	Nowy Zagór (Dąbki)	4	57	?	?	arch.	60-10
61	Nowy Zagór (Dąbki)	5	58	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	60-10
62	Dąbki	6	59	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-10
63	Dąbki	7	60	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-10
64	Nowy Zagór (Stary Raduszec)	1	69	osada osada	Środkowa Epoka Brązu Okres Wpływów Rzymskich	arch.	60-10
65	Nowy Zagór (Stary Raduszec)	2	70	cmentarzysko	kultura łużycka?	arch.	60-10
66	Połupin	20	73	osada	Okres Lateński		60-10
67	Połupin	19	74	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	60-10
68	Nowy Zagór	-	76	cmentarzysko kurhanowe	Wczesna Epoka Brązu	arch.	60-10
69	Nowy Zagór	-	77	cmentarzysko	Epoka Brązu	arch.	60-10
70	Nowy Zagór	-	78	cmentarzysko	Wczesna Epoka Brązu	arch.	60-10
71	Nowy Zagór	-	79	znalezisko łuźne	Wczesna Epoka Brązu	arch.	60-10
72	Nowy Zagór	-	80	znalezisko łuźne	Późne Średniowiecze	arch.	60-10
73	Dąbie	2	1	osada śląd osadniczy osada śląd osadniczy	Wczesne Średniowiecze Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne	312/Ar. 27.10.1971	60-11

					Średniowiecze- okres nowożytny		
74	Dąbie	3	2	osada osada osada ślad osadniczy ślad osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Okres Lateński Wczesne Średniowiecze Pradzieje Późne Średniowiecze	353/Ar. 15.11.1971	60-11
75	Dąbie	4	3	osada osada	Epoka Brązu Wczesne Średniowiecze	332/Ar. 27.10.1971 arch.	60-11
76	Dąbie	5	4	osada	Epoka Brązu	331/Ar. 27.10.1971 arch.	60-11
77	Dąbie	6	5	punkt osadniczy ślad osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-11
78	Dąbie	7	6	osada	Wczesne Średniowiecze	arch.	60-11
79	Dąbie	8	7	cmentarzysko cmentarzysko ślad osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
80	Dąbie	9	8	ślad osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
81	Dąbie	10	9	ślad osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
82	Pław	4	10	osada osada ślad osadniczy	Środkowa Epoka Brązu Środkowa Epoka Brązu Późne Średniowiecze- okres nowożytny	333/Ar. 27.10.1971	60-11
83	Pław	5	11	osada osada ślad osadniczy	Środkowa Epoka Brązu Środkowa Epoka Brązu Okres Wpływów	437/Ar. 01.10.1973	60-11

				śląd osadniczy	Rzymskich Późne Średniowiecze- okres nowożytny		
84	Pław	10	12	osada	Późne Średniowiecze	arch.	60-11
85	Pław	11	13	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
86	Pław	12	14	śląd osadniczy	Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
87	Pław	13	15	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
88	Gronów (Pław)	14	16	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
89	Pław	6	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-11
90	Pław	7	18	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka		60-11
91	Pław	8	19	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
92	Gronów (Pław)	9	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
93	Pław	15	21	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
94	Szczawno	1	22	cmentarzysko	Późna Epoka Brązu, kultura łużycka	138/Ar. 01.12.1968 arch.	60-11
95	Szczawno	2	23	osada punkt osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Środkowa Epoka Brązu	435/Ar. 01.10.1973	60-11

				ślad osadniczy	Późne Średniowiecze		
96	Szczawno	3	24	osada osada ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
97	Szczawno	4	25	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	330/Ar. 27.10.1971 arch.	60-11
98	Szczawno	5	26	osada osada ślad osadniczy ślad osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
99	Szczawno	6	27	punkt osadniczy ślad osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
100	Szczawno	7	28	ślad osadniczy ślad osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
101	Szczawno	8	29	ślad osadniczy	Późne Średniowiecze		60-11
102	Szczawno	9	30	punkt osadniczy ślad osadniczy ślad osadniczy	Pradzieje Wczesna Epoka Brązu Późne Średniowiecze- okres nowożytny		60-11
103	Szczawno (Ciemnice)	3	31	ślad osadniczy	?	arch.	60-11
104	Ciemnice	1	4	osada ślad osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze	322/Ar. 27.10.1971	60-12
105	Ciemnice	2	5	osada	Późne Średniowiecze	357/Ar. 18.11.1971	60-12

				śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		
106	Łagów (Leśniów Mały)	7	12	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12
107	Łagów (Leśniów Mały)	8	13	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12
108	Budynia	1	5	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
109	Budynia	2	6	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
110	Budynia	3	7	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
111	Gola	1	15	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
112	Gola	2	16	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Halsztat, kultura łużycka Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze- okres nowożytny Pradzieje		61-10
113	Gola	3	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
114	Gola	4	18	śląd osadniczy	Pradzieje		61-10

				śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		
115	Gola	5	19	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
116	Gola	6	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
117	Gola	7	21	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu- Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
118	Stary Zagór	2	22	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
119	Stary Zagór	3	23	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
120	Stary Zagór	4	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
121	Stary Zagór	1	25	osada osada śląd osadniczy osada punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Lateński Halsztat, kultura łużycka Epoka Kamienia Okres Wpływów Rzymskich kultura łużycka Pradzieje	319/Ar. 10.10.1971	61-10

				punkt osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny Wczesne Średniowiecze		
122	Budynia	4	30	cmentarzysko	Epoka Brązu- Halsztat, kultura łużycka	arch.	61-10
123	Brzeźnica	3	31	osada	Mezolit	arch.	61-10
124	Stary Zagór	6	32	punkt osadniczy punkt osadniczy ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-10
125	Stary Zagór	7	33	ślad osadniczy ślad osadniczy ślad osadniczy	Neolit Pradzieje Okres Nowożytny		61-10
126	Stary Zagór	8	34	ślad osadniczy ślad osadniczy	Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		61-10
127	Pław	1	1	osada	Okres Wpływów Rzymskich	436/Ar. 01.10.1973 arch.	61-11
128	Pław	2	2	osada	Późne Średniowiecze	323/Ar. 27.10.1971 arch.	61-11
129	Pław	3	3	osada	Późna Epoka Brązu kultura łużycka	325/Ar. 27.10.1971 arch.	61-11
130	Pław	16	4	grodzisko	Halsztat, kultura łużycka	arch.	61-11
131	Gronów	1	5	cmentarzysko punkt osadniczy ślad osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny	324/Ar. 27.10.1971	61-11
132	Gronów	2	6	osada	Epoka Brązu, kultura łużycka	326/Ar. 27.10.1971 arch.	61-11
133	Gronów	3	7	ślad osadniczy ślad osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11

134	Gronów	4	8	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
135	Gronów	5	9	śląd osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
136	Trzebule	1	10	cmentarzysko	Epoka Brązu- Halsztat, kultura łużycka	126/Ar. 01.12.1968 arch.	61-11
137	Trzebule	2	11	cmentarzysko	?	arch.	61-11
138	Trzebule	3	12	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne średniowiecze/ okres nowożytny		61-11
139	Trzebule	4	13	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-11
140	Trzebule	5	14	śląd osadniczy osada punkt osadniczy	Epoka Kamienia Halsztat, kultura łużycka Okres Nowożytny		61-11
141	Trzebule	6	15	punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
142	Kosierz	1	16	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
143	Kosierz	2	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
144	Kosierz	3	18	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11

145	Kosierz	4	19	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
146	Kosierz	5	20	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-11
147	Kosierz	6	21	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze/ Okres Nowożytny		61-11
148	Łagów	1	1	osada	Późne Średniowiecze	335/Ar. 27.10.1971 arch.	61-12
149	Łagów	2	2	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	61-12
150	Trzebule	1	18	punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-12
151	Trzebule	2	19	śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-12
152	Trzebule	3	20	punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu?, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-12
153	Trzebule	4	21	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Pradzieje Późne Średniowiecze		61-12
154	Trzebule	5	22	punkt osadniczy śląd osadniczy	Neolit Późne Średniowiecze		61-12
155	Trzebule	6	23	punkt osadniczy śląd osadniczy	Młodszy Okres Przedrzymski Późne Średniowiecze		61-12
156	Trzebule	7	24	punkt osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze- okres nowożytny		61-12

157	Trzebule	8	25	punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-12
158	Trzebule	9	26	punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-12
159	Trzebule	10	27	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Neolit? Halsztat-Laten Okres Przedrzymski Pradzieje Późne Średniowiecze		61-12
160	Lubiatów	1	7	cmentarzysko	Okres Wpływów Rzymskich	arch.	62-11
161	Lubiatów	2	8	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Laten, kultura pomorska Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11
162	Lubiatów	3	9	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11
163	Lubiatów	4	10	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11
164	Lubiatów	5	11	osada śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Wczesna Epoka Brązu Epoka Brązu, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich? Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11

165	Lubiatów	6	12	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		62-11
166	Lubiatów	7	13	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze- okres nowożytny Halsztat, kultura łużycka		62-11
167	Lubiatów	8	14	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat?, kultura łużycka Późne Średniowiecze		62-11
168	Lubiatów	9	15	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Laten, kultura luboszycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11
169	Kosierz	7	16	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze- okres nowożytny		62-11
170	Kosierz (Lubiatów)	8	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Wczesna Epoka Brązu Późne Średniowiecze		62-11
171	Kosierz (Lubiatów)	9	18	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze		62-11
172	Lubiatów	10	23	miejsce po pałacu	XIX w.		62-11

6.4.3. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Pod względem morfologicznym gmina Dąbie leży w obrębie trzech regionów: doliny środkowej Odry, doliny dolnego Bobru, Wysoczyzny Czerwieńskiej. Dolina Środkowej Odry zajmuje północną część gminy. Jest to rozległy obszar doliny (fragment Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej) kilkukilometrowej szerokości, oddzielonej ostrą, kilkudziesięciokilometrową krawędzią morfologiczną od Wysoczyzny Czerwieńskiej. Terasa zalewowa, stanowiąca fragment lewej części doliny Odry stanowi dno doliny okresowo zalewane wodą

starorzecza. Dolina dolnego Bobru zajmuje niewielki fragment powierzchni gminy. W granicach doliny występuje również terasa zalewowa. Wysoczyzna Czerwieńska stanowi zasadniczą część powierzchni gminy. Pod względem hydrograficznym teren gminy jest od północy i zachodu ograniczony widłami dwóch rzek, Odry i jej lewobrzeżnego dopływu Bobru. Na terenie gminy znajdują się jeziora: Wielkie, Pławie, Pławno I, Pławno II. Wysokości na omawianym terenie wahają się od około 41 m n.p.m. w dolinie Odry do ponad 133 m n.p.m. na wyniesieniach w zachodniej zalesionej części gminy. Deniwelacje wynoszą około 92 m. Przy powierzchniowe warstwy podłoża zbudowane są z czwartorzędowych tworów plejstocénskich (związanych z działalnością lądolodu) i holocénskich (powstałych po zaniku lodowca). Utwory plejstocénskie to głównie wodnolodowcowe i rzeczne piaski, żwiry oraz gliny, piaski i żwiry morenowe. Utwory te często przewarstwiają się wzajemnie. Najczęściej jednak występują piaski pochodzenia wodnolodowcowego, które pokrywają większość obszaru gminy. Gliny występują na niewielkich połaciach terenu w okolicach Szczawna, Brzeżnicy, Połupina, Dąbia, Kosierza i Trzebul. Kulminacje we wschodniej części gminy zbudowane są głównie z piasków, żwirów i głazów moren lodowcowych oraz z utworów piaszczysto – żwirowych kemów. Taras nadzalewowy biegnący od krawędzi doliny Odry oraz wzdłuż Bobru zbudowany jest z piasków drobnych i średnich. Osady holocenu reprezentowane przez osady rzeczne (mulki, piaski i żwiry) i występują w dolinach rzecznych i dolinkach bocznych. Piaski eoliczne wydmy znajdują się na powierzchni wysoczyzny i w dolinie Odry, natomiast osady pochodzenia organicznego (torfy) występują w ciągach mis wytopiskowych.

Początki kształtowania się osadnictwa grup ludzkich na terenie dzisiejszej gminy Dąbie sięgają środkowej epoki kamienia – mezolitu. W tym czasie obserwuje się generalne ocieplenie klimatu. Dominującą formą stało się myślistwo typu traperskiego. Polowano na zwierzynę i łowiono ryby w obrębie określonego terytorium, uzupełniając jadłospis zbieractwem roślin dziko rosnących. Ogólnie rzecz biorąc, wszystkie te społeczności prowadziły podobny, półkoczowniczy tryb życia. Tereny rzeczne wraz z rozległymi rozlewiskami i zróżnicowanymi typami lasów stwarzała dogodne warunki dla tego typu gospodarki. Lasy nie stanowiły zwartej pokrywy. Wolne lub prawie wolne od nich były piaszczyste wydmy, które ze względu na suche podłoże i bliskość wody były najdogodniejszym miejscem dla czasowych obozowisk, zakładanych przez ówczesną ludność. Nic więc dziwnego, że okolice dzisiejszej gminy przyciągały grupy łowców – zbieraczy. Na omawianym terenie odkryto pojedyncze, typowe dla okresu mezolitu, drobne narzędzia wykonane z krzemienia (tzw. mikrolity), między innymi w okolicach miejscowości Brzeżnica.

Bardziej ustabilizowane osadnictwo widoczne jest jednak dopiero w młodszej epoce kamienia – neolicie (ślady osadnictwa z tego okresu na terenie gminy Dąbie odkryto między innymi w okolicach miejscowości Stary Zagór i Trzebule). Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Pierwszą kulturą w pełni neolityczną była kultura ceramiki wstęgowej. Ludność tej kultury zakładała swoje osiedla na żyznych terasach rzecznych, na czarnych i brunatnych ziemiach. Lokowali na nich stałe osady składające się z długich, prostokątnych domów. Zajmowali się głównie uprawą roli oraz hodowlą. Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na naszym terenie wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Ówczesna ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmywnych wzniesień. Zajęcia gospodarskie ogniskowały się głównie wokół uprawy zbóż oraz hodowli zwierząt. Charakterystyczną cechą ludności tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami. Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca. Prawie równolegle z kulturą pucharów lejkowatych rozwijała się kultura amfor kulistych.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo – cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Wczesny okres epoki brązu jest na terenie gminy słabo reprezentowany (okolice Pławia). Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się rozwijać kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie gminy jest bogato reprezentowane między innymi przez osady w okolicach miejscowości: Dąbie, Nowy Zagór, Szczawno, Gola, Gronów, Trzebule, Lubiatów. Natomiast cmentarzyska wykorzystywane przez miejscową ludność odkryto na terenie miejscowości: Dąbki, Nowy Zagór, Dąbie, Szczawno, Trzebule, Łagów.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na dzisiejszych ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. Na wczesny okres żelaza (halsztacki) datuje się osady ludności kultury łużyckiej zlokalizowane w okolicach miejscowości: Połupin, Brzeźnica, Dąbie, Szczawno, Stary Zagór, Gronów, Trzebule, Lubiatów, Kosierz i grodzisko z okolic miejscowości Pław oraz cmentarzyska tej ludności z okolic miejscowości: Połupin, Brzeźnica, Budynia, Gronów. Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytним wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Tworząca ją ludność pozostawiła ślady swojego pobytu w okolicach miejscowości Lubiatów.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednolicenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijająca się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze naszej gminy notujemy stanowiska datowane na okres wpływów rzymskich w okolicach miejscowości: Połupin, Brzeźnica, Nowy Zagór, Dąbki, Pław, Szczawno, Ciemnice, Gola, Trzebule, Lubiatów.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrowek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państw.

Na obszarze dzisiejszej gminy Dąbie osady datowane na czasy średniowiecza i następnie na okres nowożytny stanowią liczną grupę stanowisk. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Szczególnie bujny rozwój osadnictwa i powstawania wsi nastąpił od XV – XVI w.

6.4.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. W przypadku gminy Dąbie lasy stanowią około 50% powierzchni gminy.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), eksploatacja piasek i żwirów. Z bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce według stanu na dzień 31.12.2003r. wynika, że na terenie gminy Dąbie udokumentowane są trzy złoża kruszywa naturalnego. Zaniechane złożo „Pław” w 2004r. zostało przywrócone do eksploatacji. Zostały wydzielone dwa złoża „Pław I” i „Pław II”. Łączna powierzchnia terenu górniczego wynosi 2.172,6m², natomiast obszaru górniczego 1.497,0m². Na obszarze tym następuje wydobywanie złóż piasku i pospółki metodą odkrywkową na jednym poziomie do głębokości maksymalnej 5,0 m ppt, średnio 3,0 m. Po zakończeniu eksploatacji założono rekultywację terenu w kierunku wodnym. Złożo w Połupinie jest częściowo eksploatowane. Ze złoża „Połupin” na powierzchni 1,4ha zostało wydzielone złożo „Połupin – S”, które przewiduje się w 2005 r. do rekultywacji w kierunku leśnym. W pobliżu tego złoża w 2005 r. zostało wyodrębnione złożo „Połupin - SE” o powierzchni 2,0 ha.

W 2004r. w obrębie miejscowości Trzebule zostało również wydzielone nowe złożo torfu i piasku „Trzebule” o łącznej powierzchni 36.482m². Na obszarze 19.755m² przewiduje się wydobywanie torfu maksymalnie do 5,0m ppt, średnio 3,2m, natomiast na powierzchni 16.727m² wydobywanie piasku metodą odkrywkową na głębokości maksymalnie 10,0 m ppt, średnio 8,0m. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka, gmina Dąbie jest bowiem gminą typowo rolniczą.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest również rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych. Na badania archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przed otrzymaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na ich terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne, w rozumieniu Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (ang. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage), której tekst został przyjęty w Paryżu na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003r., odnosi się do współcześnie praktykowanych zjawisk kulturowych przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Zaliczają się do nich:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedza o przyrodzie i wszechświecie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem,

Dziedzictwo niematerialne przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody, jest źródłem poczucia świadomości, ciągłości i tożsamości. Zdarzenia, historie z nimi związane, legendy ożywiają mury, pola, lasy i są bardzo ważnym elementem walorów turystycznych. Bywa, że odpowiednio wypromowane stają się zasobami turystycznymi.

Gmina zajmuje tereny należące w przeszłości do kilku zróżnicowanych pod względem historycznym i kulturowym regionów. Przez kilka wieków pozostawała poza strukturami państwa polskiego, a po II wojnie światowej nastąpiła wymiana jej ludności, pozbawiając region ciągłości kulturowej. Dziedzictwo niematerialne powojennych przesiedleńców różniło się od dziedzictwa autochtonów, choć z czasem różnorodność kulturowa przenikała się wzajemnie, ulegała przeobrażeniom jedne elementy zapożyczając, a inne eliminując.

Niematerialne w swoim charakterze dziedzictwo w ofercie turystycznej najczęściej przedstawiane jest jako imprezy folklorystyczne. Wiele z imprez folklorystycznych obecnych w kalendarium nawiązuje do

kalendariusz obrzędów chrześcijańskich. Uroczyste msze, procesje, misteria stanowią często bardzo widowiskowy element krajobrazu kulturowego przyciągający ruch turystyczny. Ważnym składnikiem dziedzictwa niematerialnego jest życie codzienne mieszkańców wsi, które także dla potrzeb turystyki znajduje swój wyraz jako walor. Kolejną ważną grupą imprez folklorystycznych stanowią te, których podstawą są różne pozostałe elementy dziedzictwa wiejskiego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Można mówić o imprezach: gastronomicznych, których głównym elementem może być konkretny produkt lub szerzej kuchnia regionalna, jak święto wina, piwa, sera, naleśnika czy ogórka lub zestaw charakterystycznych potraw regionu w ramach festiwalu jadła, tańca, pieśni i przysówek czy festiwal kowalstwa, garncarstwa.

Dobłą formą zachowawczą dla tutejszego dziedzictwa kulturowego są działania podejmowane przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Dąbiu, wraz z filiami w Kosierzu i Połupinie. Zgodnie ze swoją działalnością statutową biblioteka promuje czytelnictwo, prowadzi działalność edukacyjną i kulturalną, wspiera też gminne stowarzyszenia w ich przedsięwzięciach.

Depozytariuszami dziedzictwa są także miejscowe Koła Gospodyń Wiejskich, których członkinie są również animatorkami życia kulturalnego w swoich sołectwach. Promują lokalne tradycje, rękodzieło i kulinaria wytwarzane tradycyjnymi metodami w gospodarstwach domowych, w oparciu o regionalne produkty – dania np. z dziczyzny, ryb, miody czy słodkie wypieki, które prezentują podczas różnych lokalnych imprez, międzygminnych festiwali i konkursów oraz uczestnicząc w imprezach organizowanych przez Muzeum Etnograficzne w Ochli np. w ramach ogólnopolskiego konkursu „Nasze kulinarne dziedzictwo – Smaki regionów”, który ma na celu identyfikację i gromadzenie wiedzy o oryginalnych, regionalnych produktach żywnościowych, wytwarzanych tradycyjnymi metodami w gospodarstwach i przez lokalnych rzemieślników. Imprezy te nie tylko dostarczają rozrywki, ale również edukują, promują i propagują tradycje, są czynnikiem umacniającym tożsamość lokalną. Nie ma bowiem lepszej możliwości budowania tożsamości lokalnej oraz kształtowania emocjonalnych postaw wobec swojej miejscowości i do sprzyjania kreatywności społecznej, niż działań opartych na wartościach jej dziedzictwa kulturowego, które jest dobrą podstawą do tworzenia wizerunku miejscowości. A atrakcyjny wizerunek przyciąga kapitał ludzki i finansowy.

W wielu domach nadal pielęgnowane są tradycje świąteczne, religijne nawiązujące do miejsca pochodzenia mieszkańców, eksponowane z tym pamiątki, kultywowane stare zwyczaje. Nadal praktykuje się domowe przetwarzanie żywności, używa się tradycyjnych sprzętów, starsi rozmawiają zanikającą już gwarą, przekazują legendy, umiejętności, przysłowia, przepisy kulinarne, a lokalni wytwórcy produkują artystyczne wyroby rękodzielnicze.

Wartości niematerialne posiada też odradzająca się tradycja winiarska, np. w Połupinie powstała altana winiarska - tzw. mała architektura z winoroślą w tle, promująca uprawę winorośli, w Trzebulach założono winnicę „Pod Wieżą” i winiarnię, a na terenie Gospodarstwa Rolnego Ekologiczno – Agroturystycznego w Szczawnie założono małą winnicę, co w połączeniu z istniejącymi gospodarstwami pasiecznymi przyczynia się do popularyzowania walorów enoturystycznych gminy (obiekty włączone w Lubuski Szlak Winnicy i Miodu).

W gminie, w placówce oświatowej powstała Polska – Niemiecka Izba Historii Regionalnej, w której zgromadzono eksponaty o charakterze przede wszystkim etnograficznym, na które składają się: dawne narzędzia, sprzęt gospodarstwa domowego, elementy ubioru, wyroby rękodzieła ludowego, różnego rodzaju dokumenty, fotografie dawnej wsi Gronów oraz fotografie pokazujące współpracę międzyszkolną i gminną ze szkołą w Lieberose i gminą Schwielochsee. Prezentowane są również eksponaty związane z II wojną światową czy też przedstawiające wyposażenie dawnej izby szkolnej i zabytki łączności telefonicznej. Zróżnicowana kolekcja została przekazana przez Hellmuta Trunschke, Honorowego Obywatela Gminy Dąbie.

Zachodzące wszędzie zmiany kulturowe, a także ogromny zasięg kultury masowej i postęp cywilizacyjny wpłynęły na dyskredytację dawnych wzorów i modeli życia społeczności lokalnych. Dlatego warto uwzględnić ten temat w scenariuszach organizowanych imprez, ofertach, pokazach itp. Innym, bardzo ważnym elementem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzenie na szeroko zakrojonej skali działań związanych z edukowaniem przede wszystkim młodego pokolenia w zakresie tej tematyki. Dziedzictwo kulturowe akumuluje i przechowuje wielorakie wartości: intelektualne, moralne, społeczne, religijne czy estetyczne. Związek człowieka z dziedzictwem regionu jest wartością, którą należy głównie młodym ludziom uświadamiać, co z pewnością zaowocuje kształtowaniem się w nich poczucia własnej tożsamości, a co za tym idzie, postawą zaangażowania w sprawy związane z codziennym życiem wspólnoty, a także otwarcie się na inne społeczności i kultury.

8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

8.1. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy”

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Dąbie do roku 2025 przyjęta została uchwałą Rady Gminy Dąbie nr XXVIII/177/2013 z dnia 27 czerwca 2013r.

Strategia uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów zabytkowych do celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność, jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją tego regionu.

W części I „Ogólna charakterystyka gminy Dąbie”, rozdz. „Środowisko przyrodnicze – warunki i zasoby naturalne”, poza obszarami i obiektami objętymi różnymi formami ochrony przyrody, wymieniono parki podworskie w miejscowościach: Kosierz, Trzebule, Brzeźnica, Pław, Lubiatów i Ciemnice. Podkreślono szczególną rolę krajobrazowych parków zabytkowych w kształtowaniu środowiska przyrodniczego gminy.

W rozdz. „Tradycje historyczne – środowisko kulturowe” dokument prezentuje historyczne układy przestrzenne wsi, zasygnalizowano liczne zabytkowe kościoły oraz zespoły pałacowo-parkowe.

Wśród wymienionych działań, w dziedzinie „Turystyka i wypoczynek” sformułowano cel strategiczny 6. „Gmina Dąbie miejscem atrakcyjnym dla turysty i mieszkańca”. Cel ten ma być realizowany m.in. poprzez promocję ciekawych miejsc pod względem turystyczno-krajobrazowym, wspieranie wszelkich form działalności kulturalnej, organizację punktów informacyjnych, promocję gospodarstw agroturystycznych, poprawę stanu technicznego istniejących szlaków turystycznych oraz tworzenie nowych.

8.2. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest aktem planowania ogólnego. Jest to jedyny obligatoryjny dokument planistyczny opracowywany dla całej gminy w jej granicach administracyjnych. Określa jej perspektywiczną politykę przestrzenną i filozofię rozwoju oraz interesy publiczne, które mają być współrealizowane przez innych uczestników zagospodarowania przestrzennego.

Pierwsza część Studium, dotycząca uwarunkowań, to podsumowanie stanu istniejącego w momencie ogłoszenia o przystąpieniu do jego opracowania. Ta część uwzględnia istniejące zagrożenia, wskazuje na dotychczasowe przeznaczenia, zagospodarowania, ład przestrzenny, stan środowiska, przyrodę i krajobraz kulturowy oraz stan dziedzictwa kulturowego.

Druga część Studium dotyczy kierunków zagospodarowania przestrzennego, a odnośnie do środowiska kulturowego wskazuje na ewentualne planowane jego przekształcenia oraz na kierunki ochrony. W części Studium odnoszącej się do kierunków zagospodarowania przestrzennego, w sposób szczególnie uwzględnia się:

- ustalenia Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami,
- metody zapobiegania lub ograniczenia zagrożeń dla zabytków,
- zasady użytkowania zabytków oraz ochronę zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz ich otoczenia oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbie zostało przyjęte uchwałą nr 152/XVII/2001 Rady Gminy Dąbie z dnia 22 lutego 2001r., ze zmianami zatwierdzonymi:

- 1) uchwałą nr XXI/134/2012 Rady Gminy Dąbie z dnia 25 października 2012r.;
- 2) uchwałą nr XII/101/2016 Rady Gminy Dąbie z dnia 28 stycznia 2016r.;
- 3) uchwałą nr IX/44/2019 Rady Gminy Dąbie z dnia 29 sierpnia 2019r.

W części I „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”, rozdz. III „Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych”, pkt 1. „Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie dóbr kultury” przedstawiono zarys osadnictwa na terenie gminy, krótką charakterystykę poszczególnych wsi, zamieszczono wykazy zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego przedstawiono w części II „Kierunki i polityka”. W rozdz. 2 określono ogólne kierunki ochrony środowiska kulturowego:

- ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków i umieszczonych w ewidencji przez ich zachowanie i utrzymanie we właściwym stanie technicznym,
- uzyskiwanie zezwolenia konserwatora zabytków na wszelkie prace podejmowane na terenach wpisanych do rejestru zabytków,
- występowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków obiektów umieszczonych w ewidencji, posiadających szczególnie cenny charakter zabytkowy i podejmowanie działań wspomagających utrzymanie takiego obiektu we właściwym stanie technicznym,
- występowanie do Generalnego Konserwatora Zabytków w sprawie skreślenia z rejestru zabytków obiektów, które utraciły swą wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych,
- uwzględnianie w pracach planistycznych i decyzjach administracyjnych badań naukowych dotyczących środowiska kulturowego oraz odkryć archeologicznych dokonanych na obszarze gminy, posiadających wpływ na ustalenia szczegółowe granic stref oraz wytycznych konserwatorskich odnoszących się do cennych obszarów środowiska kulturowego,
- wyłączenie parków podworskich z lokalizacji inwestycji i wszelkich form wykorzystania gospodarczego niezgodnego z ich funkcją,
- ochrona zabytkowych założeń dworsko-parkowych przez zachowanie i restaurację elementów zabytkowych układu terenu (układ komunikacyjny, podział funkcjonalno-przestrzenny, osie kompozycyjne i widokowe, ciek i zbiorniki wodne), zachowanie i konserwację starodrzewu oraz usunięcie elementów zniekształcających kompozycję zieleni,
- zachowanie cmentarzy i mogił historycznych poprzez wyłączenie ich z wszelkiej działalności inwestycyjnej, zachowanie i konserwację starodrzewu, zabytkowych nagrobków, usuwanie elementów zniekształcających (samosiewny, wysypiska, wyrobiska),
- dostosowanie gabarytów i wysokości nowych obiektów i charakteru zabudowy do historycznie ukształtowanego układu przestrzennego i charakteru zabudowy,
- zakaz lokalizowania obiektów uciążliwych i obiektów, które mogą pogorszyć stan środowiska przyrodniczego w sąsiedztwie obiektu zabytkowego oraz obiektów zasłaniających widok na zabytek czy też dysharmonizujących przestrzennie i kompozycyjnie z jego elementami,
- niezwłoczne zawiadamianie wójta gminy lub wojewódzkiego konserwatora zabytków o ujawnieniu podczas wykonywania robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku oraz zabezpieczenie odkrytego przedmiotu i wstrzymanie wszelkich robót mogących go uszkodzić lub zniszczyć, do czasu wydania przez konserwatora zabytków odpowiedniego zarządzenia,
- zawiadamianie wojewódzkiego konserwatora zabytków albo wójta gminy o znalezieniu przedmiotu archeologicznego lub odkryciu wykopaliska z równoczesnym, odpowiednim ich zabezpieczeniem,
- przedkładanie do uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które dotyczą występowania zabytków,
- uwzględnienie następujących zasad zagospodarowania w poszczególnych miejscowościach:

Brzeźnica – wieś o nieczytelnym planie z folwarkiem w układzie zamkniętym. Należy zachować gabaryty zabudowy,

Budynia – wieś o układzie ulicówki, zabudowa zwarta, otwarta. Należy zachować rozplanowanie i skalę zabudowy,

Ciemnice – układ wielookolnicy, zabudowa zwarta, otwarta. Należy zachować plan starego centrum wsi i skalę zabudowy. Cmentarz zachować jako enklawę zieleni.

Dąbie – wieś o niesprecyzowanym układzie przestrzennym. Zabudowa otwarta, zwarta. Należy zachować gabaryty zabudowy,

Dąbki – plan wsi nieczytelny. Należy chronić ekspozycję południowo-wschodnią,

Gola – wieś o układzie ulicówki z zabudową zwartą, otwartą. Należy zachować rozplanowanie wsi, a nową zabudowę podporządkować układowi zabytkowemu w zakresie skali i formy,

Gronów – układ wsi ulicowo-placowy o zabudowie zwartej, otwartej. Należy zachować rozplanowanie wsi i chronić gabaryty zabudowy,

Kosierz – układ ulicówki z placami, zabudowa zwarta, otwarta. Należy zachować rozplanowanie wsi i gabaryty zabudowy,

Lubiatów – wieś o układzie okolnicy z zabudową zwartą, otwartą. Należy zachować rozplanowanie starej części wsi i gabaryty zabudowy,

Łągów – układ okolnicy z zabudową zwartą, otwartą. Należy zachować rozplanowanie najstarszej części wsi, chronić ekspozycję zabudowy wsi od południa,

Nowy Zagór – wieś w układzie ulicowo-placowym. Należy zachować układ starej części wsi i gabaryty zabudowy. Ochronie podlega starodrzew cmentarza przykościelnego,

Pław – wieś o planie owalnicy. Należy zachować fragment włączonej starej części drogi koło kościoła (droga Zielona Góra – Krosno Odrzańskie) skalę zabudowy oraz drzewostan wokół kościoła,

Połupin – układ wsi ulicowo-placowy o zabudowie zwartej, otwartej. Należy zachować układ historycznej części zabudowy wsi, gabaryty zabudowy. Chronić należy ekspozycję zabudowy wsi od strony północnej,

Stary Zagór – wieś o planie owalnicy, zabudowa zwarta, otwarta. Należy zachować rozplanowanie historycznej części wsi i gabaryty zabudowy. Cmentarz zachować jako enklawę zieleni,

Szczawno – układ wsi ulicowo-placowy o zabudowie zwartej, otwartej. Należy zachować rozplanowanie historycznej części wsi i gabaryty zabudowy. Cmentarz zachować jako enklawę zieleni,

Trzebule – wieś o planie owalnicy z zabudową zwartą, otwartą. Należy zachować gabaryty zabudowy, chronić ekspozycję wsi od strony zachodniej. Zachować drzewostan cmentarza przykościelnego.

8.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Ustalenia ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowią prawo lokalne i jedną z ustawowych form ochrony zabytków. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem planistycznym wykonywanym na podstawie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a tym samym uwzględnia przyjęte w nim ogólne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zawiera dodatkowe szczegółowe wnioski konserwatorskie. Ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego odnośnie do dziedzictwa kulturowego dotyczą, poza oczywistymi kwestiami związanymi z obiektami i obszarami, również wszystkich aspektów zagospodarowania przestrzennego mogących mieć wpływ na kondycję środowiska kulturowego. Formułowane są one w trybie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń.

Gmina Dąbie nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, który zawierają zapisy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego:

1. uchwała nr XVII/140/2016 Rady Gminy Dąbie z dnia 23 czerwca 2016r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Połupin, Szczawno, Ciemnice w gminie Dąbie;

§ 10 w zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków obowiązują warunki wynikające z przepisów odrębnych:

1) obejmuje się ochroną stanowiska archeologiczne wskazane na rysunku planu;

2) ochronę stanowisk archeologicznych należy uwzględnić przy zagospodarowaniu terenu, zgodnie z przepisami odrębnymi.

2. uchwała nr XVII/141/2016 Rady Gminy Dąbie z dnia 23 czerwca 2016r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Połupin w gminie Dąbie;

§ 10 w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1) na obszarze planu, występują obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczone na rysunku planu, które podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z przepisami odrębnymi:

- dawny cmentarz ewangelicki (obiekt zamknięty) – w południowo wschodniej części wsi,
- dawna karczma, budynek gospodarczy i świetlica – ul. Krośnieńska 1,
- dom – ul. Krośnieńska 6;

2) podejmowanie wszelkich robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, wymagają ochrony konserwatorskiej określonej w przepisach odrębnych:

a) włączone do zasobów gminnej ewidencji zabytków – obowiązują ustalenia dotyczące obiektów ujętych w wykazie wojewódzkiej ewidencji zabytków,

b) skreślone z wykazu wojewódzkiej ewidencji zabytków – ustalenia dotyczące obiektów ujętych w wykazie wojewódzkiej ewidencji zabytków nie obowiązują;

3) w odniesieniu do budynków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, ustala się:

a) utrzymanie istniejącej formy architektonicznej w zakresie bryły, wysokości, geometrii dachu oraz innych występujących w budynku elementów historycznego wystroju elewacji i detalu,

b) zachowanie historycznej stolarki lub odtworzenie jej na wzór historycznej pod względem formy i detalu,

c) zakazuje się lokalizacji na elewacjach od strony dróg zewnętrznych urządzeń technicznych szczególnie instalacji, rur, urządzeń klimatyzacyjnych, anten;

4) w przypadku odkrycia, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, zastosowanie mają przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

5) na obszarze planu występują stanowiska archeologiczne oznaczone na rysunku planu, na których:

a) obowiązuje zachowanie warunków wynikających ochrony konserwatorskiej zgodnie z przepisami odrębnymi,

b) w obszarze stanowiska o własnej formie terenowej (grodziska) zakazuje się prowadzenia prac ziemnych za wyjątkiem badań archeologicznych oraz prac związanych z zabezpieczeniem trwałości zabytku;

6) na obszarze zamkniętego dawnego cmentarza ewangelickiego ujętego w wykazie wojewódzkiej ewidencji zabytków obowiązuje:

a) zakaz przekształcania, zmiany sposobu zagospodarowania i ukształtowania terenu oraz zakaz zabudowy,

b) nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas wykonywania prac ziemnych na tym obszarze,

c) nakaz zachowania i ochrony starodrzewu i komponowanej zieleni,

d) nakaz zachowania jego kompozycji i układu, sposobu kształtowania i nawierzchni ciągów komunikacyjnych,

e) teren zieleni leśnej z zakazem prowadzenia pochówków.

3. uchwała nr XVII/142/2016 Rady Gminy Dąbie z dnia 23 czerwca 2016r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Szczawno w gminie Dąbie;

§ 12 w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1) na obszarze planu występują obiekty objęte ochroną konserwatorską określone na rysunku planu, w tym:

a) dom mieszkalno-gospodarczy położony przy ul. Głównej 19, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 747 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 15.01.1964 r.;

b) ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- dom, ul. Główna 14, 19, 37;

- dom, ul. Szkolna 1a, 2, 5;

- budynki inwentarskie i gospodarcze przy domu ul. Szkolna 5;

2) obiekty wpisane do rejestru zabytków i ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z przepisami odrębnymi;

3) podejmowanie wszelkich robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru lub ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wymagają ochrony określonej w przepisach odrębnych;

4) w odniesieniu do obiektu wpisanego do rejestru zabytków, obowiązują następujące ustalenia:

a) należy zachować istniejącą formę architektoniczną i gabaryty obiektów,

b) do pokrycia dachu należy stosować dachówkę ceramiczną karpiówkę, gont, łupek, w kolorze naturalnym,

c) zakazuje się wykonywania prac budowlanych zmieniających wygląd i pokrycie elewacji oraz detali architektonicznych budynków oraz obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej,

d) zakazuje się lokalizacji zewnętrznych urządzeń technicznych, reklam i kabli,

e) obowiązek zachowania detalu architektonicznego oraz wystroju budynków w tym wzór detali i elementów historycznych z zachowaniem materiału, formy,

f) przy podejmowaniu wszelkich robót budowlanych należy postępować zgodnie z warunkami wynikającymi z przepisów odrębnych w zakresie ochrony konserwatorskiej;

5) w odniesieniu do budynków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, ustala się:

a) utrzymanie istniejącej formy architektonicznej w zakresie bryły, wysokości, geometrii dachu, historycznej kompozycji elewacji widocznych od strony przestrzeni publicznych oraz elewacji o zachowanej formie zabytkowej;

b) utrzymanie detalu architektonicznego oraz wystroju budynków w tym wzoru detali i elementów historycznych;

c) zachowanie wzoru istniejącej historycznej stolarki okiennej i drzwiowej oraz jej formy i detalu;

6) w przypadku odkrycia, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, zastosowanie mają przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. uchwała nr XVII/143/2016 Rady Gminy Dąbie z dnia 23 czerwca 2016r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Ciemnice w gminie Dąbie;

§ 10 w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

Na obszarze planu występuje historyczny zespół urbanistyczny ochrony wartości ruralistycznych, ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który podlega ochronie konserwatorskiej, dla którego:

1) ustala się:

a) ochronę osi kompozycyjnych i widokowych – poprzez obowiązek zachowania ciągłości linii zabudowy na przedłużeniu istniejącej zabudowy historycznej, szerokości elewacji frontowej, wysokości i kąta nachylenia połaci od strony ulic,

b) zachowanie istniejącej zabudowy historycznej ujętej w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków,

c) utrzymanie historycznego układu przestrzennego zapleczy kwartałów zabudowy jako podwórze z historyczną zabudową gospodarczą i zielenią komponowaną,

d) zachowanie istniejącego rozplanowania zieleni w zespołach zabudowy objętej ochroną konserwatorską,

e) stosowanie na nawierzchniach zachowanych historycznych ciągów komunikacji i placów, materiałów naturalnych, szczególnie granitu, cegły ceramicznej, kamienia oraz zachowanie istniejących historycznych nawierzchni z wykorzystaniem odzyskanych materiałów do remontów i uzupełnień,

f) zachowanie formy ogrodzeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji konserwatorskiej i gminnej,

g) stosowanie do pokryć dachów spadzistych dachówki ceramicznej,

h) nakaz kształtowania nowej zabudowy w sposób dostosowany do sąsiadującej zabudowy historycznej pod względem lokalizacji, proporcji, gabarytów, ukształtowania bryły,

i) dla terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem MN, MU i MZ nakazuje się kształtowanie dachów zgodnie z ustaleniami szczegółowymi;

2) dopuszcza się stosowanie wizualizacji i iluminacji obiektów;

3) zakazuje się:

a) docieplania obiektów zabytkowych na elewacjach posiadających historyczny wystrój i detal architektoniczny,

b) lokalizacji reklam wolno stojących, których przynajmniej jeden wymiar przekracza 2 m,

c) realizacji dominant i masztów o wysokość powyżej 10 m,

d) stosowania materiałów zewnętrznych niezgodnych z charakterem historycznej zabudowy, m.in. blachy falistej, okładzin typu siding, ogrodzeń z prefabrykowanych elementów betonowych;

2. W odniesieniu do obiektu kościoła filialnego p.w. Wszystkich Świętych wpisanego do rejestru zabytków pod nr 2118 oznaczonego na rysunku planu, obowiązują następujące ustalenia:

1) należy zachować istniejącą formę architektoniczną i gabaryty obiektu;

2) do pokrycia dachu należy stosować dachówkę ceramiczną karpiówkę, gont, łupek, w kolorze naturalnym;

3) zakazuje się wykonywania prac budowlanych zmieniających wygląd i pokrycie elewacji oraz detali architektonicznych budynków oraz obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej;

4) zakazuje się lokalizacji zewnętrznych urządzeń technicznych, reklam i kabli,

5) obowiązek zachowania detalu architektonicznego oraz wystroju budynków w tym wzór detali i elementów historycznych z zachowaniem materiału i formy;

6) przy podejmowaniu wszelkich robót budowlanych należy postępować zgodnie z warunkami wynikającymi z przepisów odrębnych w zakresie ochrony konserwatorskiej;

7) nakaz utrzymania obiektu wraz z wystrojem i wyposażeniem w dobrym stanie technicznym i estetycznym;

8) nakaz prowadzenia remontów elewacji i wnętrza w oparciu o przeprowadzone badania konserwatorskie;

9) nakaz zachowania otoczenia zabytku zgodnie z historycznym zagospodarowaniem.

3. Na obszarze planu występują obiekty ujęte w wykazie wojewódzkiej ewidencji zabytków:

- układ ruralistyczny – strefa ochrony konserwatorskiej,

- historyczne otoczenie kościoła – dawny cmentarz ewangelicki w centrum wsi,

- dzwonnica, brama wjazdowa,

- dom ul. Łąkowa 6,

- dom (d. trojak) ul. ZBOWID 1, 11,

- zespół pałacowo-folwarczny przy ul. Strażackiej,

- park,

- dom ul. Strażacka 1, 10 – 14.

4. W odniesieniu do budynków ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczonych na rysunku planu:

1) ustala się:

a) utrzymanie istniejącej formy architektonicznej w zakresie bryły, wysokości, geometrii dachu, historycznej kompozycji elewacji widocznych od strony przestrzeni publicznych oraz elewacji o zachowanej formie zabytkowej,

b) utrzymanie detalu architektonicznego oraz wystroju budynków w tym wzoru detali i elementów historycznych,

c) zachowanie wzoru istniejącej historycznej stolarki okiennej i drzwiowej oraz jej formy i detalu,

d) zachowanie zieleni na terenach objętych ochroną konserwatorską,

e) ochronę kompozycji i układu parku ujętego w wojewódzkiej ewidencji zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi,

f) ochronę zabytków archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi,

2) dopuszcza się wprowadzenie obiektów małej architektury parku wpisanego do wojewódzkiej ewidencji zabytków oznaczonego na rysunku planu zgodnie z przepisami odrębnymi oraz:

- nakazuje się prowadzenie prac pielęgnacyjnych drzewostanu zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony przyrody,

- nakazuje się utrzymanie historycznej funkcji parku;

3) zakazuje się lokalizacji, na eksponowanych elewacjach od strony przestrzeni publicznych, elementów naruszających jej kompozycję takich jak: zewnętrzne urządzenia techniczne, reklamy;

4) przy podejmowaniu wszelkich robót budowlanych należy postępować zgodnie z warunkami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów odrębnych;

5) osoby, które w trakcie prowadzenia robót budowlanych na obszarze objętym planem odkryją przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, są zobowiązane postępować zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi.

5. uchwała nr XXV/168/2021 Rady Gminy Dąbie z dnia 25 października 2021r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie Połupin;

§ 14 w przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, zastosowanie mają przepisy odrębne w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

§ 15. 1. obejmuje się ochroną stanowisko archeologiczne Połupin 1 (AZP 60-10/1) wskazane na rysunku planu.

2. Wyznacza się strefę buforową w promieniu 40 m od stanowiska archeologicznego z uwzględnieniem zmniejszenia, zgodnie z rysunkiem planu.

3. W obszarze stanowiska archeologicznego i strefy buforowej zastosowanie mają przepisy odrębne w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Inwestycje na terenie gminy, na terenach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które każdorazowo uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

8.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zgodnie z § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212, poz. 2153), wydanego na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta). Plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu. Jak wskazuje § 3 ust. 3 pkt 1-3 i ust. 5 cyt. rozporządzenia plan ochrony zabytków zawiera w szczególności informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania, wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną, wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Dokument ten sporządzany jest według instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do wskazanego Rozporządzenia. Gmina Dąbie posiada opracowany plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plan ten jest corocznie aktualizowany.

9. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Z obiektów architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Dąbie najlepiej zachowane są obiekty będące własnością Kościoła, pozostałe prezentują zróżnicowany stan zachowania.

BRZEŹNICA

Wieś powstała na przełomie XVII i XVIII w. jako osada folwarczna. W 1814r. stanowiła majątek państwowy. W 1830 dobra zostały zakupione przez generała kawalerii Wilhelma Leopolda von Döbschitz, ale już w 1845r. majątek na powrót przejęło państwo. Od 1863r. Brzeźnica była w posiadaniu Karla Riedela, a od 1910 roku Emila Zemke.

Zespół pałacowy usytuowany w północnej części wsi, tworzą: park założony w stylu krajobrazowym, zlokalizowany w południowej części założenia, w centralnej części pałac i zabudowa folwarczna skupiona wokół prostokątnego dziedzińca. W części północnej znajduje się dawny ogród warzywny z domkiem ogrodnika, które oddziela od części folwarcznej droga gminna. Założenie o nieregularnym kształcie, zajmuje powierzchnię ok. 10 ha.

Pałac wzniesiony w latach 1907 – 1908, w stylu eklektycznym, na miejscu wcześniejszej budowli, gdy właścicielem majątku był Karl Riedel. Budynek zbudowany na rzucie prostokąta, z płytkimi ryzalitami oraz przybudówkami, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z użytkowym poddaszem, murowany, tynkowany, przykryty wysokim, wielospadowym dachem mansardowym z wystawkami. Dach kryty blachą ocynkowaną i łupkiem. We wschodnim narożniku budynku czterokondygnacyjna, kwadratowa wieża przykryta kopulastym hełmem ze sterczyną. Elewacje pałacu bogato dekorowane architektonicznie. W osi elewacji frontowej, poprzedzone schodami, główne wejście w postaci portalu z profilowanym frontonem wypełnionym dekoracją rzeźbiarską. W elewacji wschodniej, w profilowanym obramieniu, widnieje data „1908”, upamiętniająca czas powstania pałacu. Zachowana oryginalna, bogato rzeźbiona stolarka drewniana z okresu powstania obiektu, również elementy wystroju wnętrz.

Po II wojnie światowej mieściła się tu komenda Garnizonowa Wojsk Radzieckich. W latach 50. XX wieku budynek dostosowano na cele opieki społecznej, użytkowany w tym charakterze do 2007 r. Remont kapitalny na początku lat 80. XX w. Od 2014r. zespół pałacowy jest własnością prywatną. Nowy właściciel sukcesywnie przeprowadza prace remontowe poszczególnych obiektów.

Park założony w 2 połowie XIX w., o powierzchni 6,5 ha, w tym 0,5 ha wód. W północnej, mniejszej części parku znajdował się ogród warzywny oraz sad. Dawne drzewa owocowe zostały w większości wycięte, a pozostałe wzdłuż wschodniej granicy ozdobne, różnogatunkowe zadrzewienie układa się w półkolistą szpalę, przerośniętą samosiewami drzew i krzewów. W południowej części o swobodnej kompozycji grup starodrzewu, położonej między pałacem i rzeką Bóbr, porasta ponad 50 gatunków drzew. Rosną tu m.in. okazy miłorzębu, cypryśnik błotny, grujecznik japoński, cyprysiki, buki, wiązy, klony srebrzyste, dęby czerwone, brzozy brodawkowate, lipy drobnolistne. Pojedynczo rosną gatunki drzew iglastych. Wzdłuż wschodniej granicy parku szpalę grabowy, pierwotnie formowany w postaci zwartego żywopłotu. U podnóża niewielkiego wzniesienia, na którym posadowiony jest pałac, z jego południowej. strony przepływa wąski ciek wodny – Młynówka. Na osi widokowej pałacu w kierunku rzeki Bóbr usytuowany jest rozległy staw. Park jest częściowo ogrodzony. Do założenia prowadzi ozdobna, szeroka brama wjazdowa z dozorcówkami po bokach.

Drzewostan parkowy wymaga przeprowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych oraz sanitarnych. Układ komunikacyjny parku uległ zatarciu, a na skutek niekontrolowanego rozrostu samosiewów zniekształcona została pierwotna kompozycja. Całość wymaga rewaloryzacji. Niezbędne prace przeprowadzono w najbliższym otoczeniu pałacu.

Zabudowa folwarczna z pocz. XX w., zajmuje obszar ok. 1 ha, w zabudowie zwartej, przy prostokątnym dziedzińcu, po jego wschodniej, zachodniej i północnej stronie, natomiast od południa układ zamyka pałac z dwiema oficynami. Obiekty niejednorodne pod względem wysokości i formy, murowane z cegły. Stanowią interesujący i dość dobrze zachowany przykład zabudowań gospodarczych przy zespole pałacowo-parkowym. Budynki inwentarskie remontowane w latach 80. XX w., obecnie wymagają odnowienia. W bardzo dobrym stanie, po remoncie kapitalnym, jest dom ogrodnika. Budynki dawnej paszarni i piętrowej oficyny po remoncie generalnym zostały dostosowane do funkcji hotelarskich.

CIEMNICE

Wieś wzmiankowana w 1233 r. W średniowieczu należała do Śląska, a od 2 poł. XV w. wchodziła w skład Nowej Marchii i Brandenburgii. Od XV do XVIII w. stanowiła własność domenalną, a następnie znajdowała

się we władaniu m.in. rodzin v. Rabena (od 1707r.) i v. Oppeln. W XIX w. należała do rodzin v. Tronschke i v. Oppeln.

Kościół filialny p.w. Wszystkich Świętych usytuowany w centralnej części wsi, na wzniesieniu, otoczony założeniem cmentarnym. Wzniesiony w 1610r. z fundacji Hansa v. Salgast. Budowla pierwotnie drewniana o konstrukcji szachulcowej, w latach 60. XX w. obmurowana cegłą i otynkowana. Założona na rzucie prostokąta z trójbocznie zamkniętą ścianą prezbiterialną, do której od wschodu dobudowano kwadratową w rzucie zakrystię. Bryła przykryta wysokim dwuspadowym dachem przechodzącym od wschodu w trójboczny. Zakrystię nakrywa odrębny dach dwuspadowy. Dachy kryte dachówką. Do ściany zachodniej dobudowano w 1974r. salkę katechetyczną na rzucie prostokąta z podcieniem od południa, poprzedzającym główne wejście do kościoła, nakrytą dachem dwuspadowym. Elewacje bez podziałów architektonicznych, z otworami okiennymi zamkniętymi odcinkowo. Wnętrze jednoprzestrzenne. Bezpośrednio przy świątyni, po jej południowo-zachodniej stronie wznosi się drewniana dzwonnica z XIX w. Kościół remontowany w 1962r. Obecnie na obu obiektach znajduje się nowe pokrycie dachu, w 2013r. wykonano stalowe przypory prezbiterium, odnowienia wymagają tynki zewnętrzne. W latach 2016 – 2017 wykonano nowe połączenia dachów i spustów, zdemontowano i ułożono nowe gąsiorzy, obrobiono otwory okienne i zamontowano dwa witraże.

DĄBIE

Wieś powstała w pierwszej połowie XIII w. Jako właściciele Dąbia wymieniani są w 1500r. Knobelsdorffowie, w XVIII w. Schöneichowie, w 1 poł. XIX w. dzierżawcą wsi był Jedschke. Układ wsi uległ zmianie w drugiej połowie XIX w., w wyniku przecięcia historycznego drogą Krosno Odrzańskie – Zielona Góra.

Kościół wzniesiony ok. poł. XIII w. W czasie wojny trzydziestoletniej zniszczony. Odbudowany w 1674r. Kolejna przebudowa miała miejsce w 1710r. W 2 poł. XIX w. przekształcono elewacje. Zmieniono fakturę łąca, otwory okienne powiększono, zamknięto ostrołukowo. Kościół pierwotnie ewangelicki, po 1945r. filialny p.w. Najświętszego Serca Jezusowego parafii w Krośnie Odrzańskim, od 1986 r. parafii w Pławiu. Orientowany, murowany z kamienia polnego i cegły. Wzniesiony na rzucie wydłużonego prostokąta, z kwadratową, masywną wieżą od zachodu i prostokątną, dwukondygnacyjną zakrystią przyległą od północy do wschodniej części korpusu. Wydłużony korpus nawy nakryty dachem dwuspadowym, przysadzista wieża dachem namiotowym z lukarnami, aneks zakrystii z nadbudową nakryty dachem trójspadowym. Dachy kryte dachówką karpieńską. Wnętrze jednoprzestrzenne z chórem od strony zachodniej, wspartym na dwóch kolumnach, przykryte drewnianym stropem. Wokół kościoła znajduje się dawny cmentarz grzebalny z XIV w., który był otoczony kamiennym murem. Cmentarz zlikwidowano przed 1945 rokiem. Powojenne remonty kościoła dotyczyły wymiany pokrycia dachowego i renowacji wnętrza. W 2013r. i 2016r. przeprowadzono niezbędne remonty m.in. przy wsparciu środków finansowych gminy Dąbie. Stan zachowania dobry.

KOSIERZ

Wieś powstała w XIII w. Jako dobra rodziny v. Rechenberg wymieniana jest w pocz. XIV w. W roku 1476r. jako właściciel dóbr podawany jest Kaspar Rabenaw, a ok. 1492r. bracia Christophe, Melchior i Hans Kottwitz. W 1697r. majątek nabywa Georg Sigmund Knobelsdorff wnosząc we wsi barokową siedzibę. W poł. XIX w. Kosierz staje się własnością rodziny v. Kottwitz, aż do okresu międzywojennego. Wieś na przełomie XIX i XX w. została rozbudowana i zmieniła dotychczasowy układ.

Kościół filialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, zbudowany w 2 poł. XIII w., w stylu gotyckim, przebudowany w XVI, XVII i XIX w. Murowany z kamienia polnego i cegły. Kościół orientowany, jednonawowy, na planie prostokąta z węższym prostokątnym prezbiterium i kruchtą przylegającą do niego od południa. Nawa nakryta trójspadowym dachem, ma w zachodniej partii kalenicę czworoboczną drewnianą wieżyczkę z 1693r., konstrukcji ryglowej, oszalowaną, nakrytą dachem ostrosłupowym zwieńczonym krzyżem. Nad prezbiterium i kruchtą dachy dwuspadowe kryte dachówką karpieńską. Po II wojnie światowej przekształcono wnętrze, usuwając elementy charakterystyczne dla protestantyzmu. Wokół kościoła dawny cmentarz ewangelicki z zachowanymi okazami pomnikowych lip i dębów szypułkowych, na którym pozostały tylko dwa pomniki nagrobne dawnych właścicieli. Prace remontowe prowadzone sukcesywnie (wymiana pokrycia dachu, szalowanie wieży). W 2014r. remont wnętrza, w trakcie którego odkryto relikty gotyckiej polichromii, restaurowane w 2016r. Wymieniono pokrycie i deskowanie na elewacji wieży, odgrzybiono i zaimpregnowano konstrukcję dachu i drewnianych elementów kościoła.

Pałac wzniesiony w centralnej części miejscowości Kosierz, około 1700r., w stylu barokowym, dla Georga Sigmunda von Knobelsdorffa. W 1845r. kolejni właściciele von Kottwitzowie dokonali przebudowy

rezydencji, polegającej m.in. na zmianie dachu, wystroju elewacji, dobudowaniu parterowej przybudówki między skrzydłami w partii frontowej pałacu.

Budynek murowany z cegły i kamienia w partii piwnic, dwukondygnacyjny. Rzut na planie prostokąta, z dwoma skrzydłami bocznymi od strony wschodniej. Przykryty dachem dwuspadowym nad korpusem głównym i dachami trójspadowymi nad skrzydłami. Dach kryty w części środkowej papą i blachą, na skrzydłach zachowane pozostałości łupka. Trójosiowe skrzydła boczne flankują front pałacu poprzedzony schodami, w którym znajdują się półkoliste wnęki. Gruntowny remont przeprowadzono w latach 70. XX w., w 1998r. wykonano częściowy remont dachu w ramach prac zabezpieczających i dostawiono przyporę do splekanego narożnika pałacu. Obecnie pałac z częściowo zarwanymi dachami i zawalonym skrzydłem północnym, nieużytkowany, wymaga kapitalnego remontu.

Park założony w stylu krajobrazowym, w 1 poł. XIX w. o powierzchni 5,5 ha w tym 3,2 ha wód, w kształcie wydłużonego prostokąta, przylegający od północy do pałacu, zamknięty po wschodniej stronie aleją bukową. Wzdłuż zachodniej granicy założenia, park ogrodzony jest ceglanym murem z furtką, prowadzącą do znajdującego się w pobliżu pałacu kościoła. Na terenie parku zachowane w mało zmienionych historycznych liniach brzegowych dwa stawy i łączący je ciek wodny, przepływający zygzakowato przez środek i dzielący park na dwie części. Zachowały się ślady zniszczonego sadu z czasu powstania pałacu i lodownia z XIX w. Przetrzebiony drzewostan i nadmierny rozrost samosiewów oraz zatarty układ komunikacyjny sprawiły, że pierwotna kompozycja przestrzenna parku jest mało czytelna. Wśród starodrzewu platan klonolistny, dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, kasztanowiec biały, buk pospolity odmiany purpurowej, a także młodsze wiekowo klony pospolite, klony jawory, buki oraz robinie akacjowe, a z gatunków egzotycznych tulipanowiec amerykański i magnolie. Park wymaga rewaloryzacji. Zespół pałacowo-parkowy stanowi własność prywatną.

Podwórze gospodarcze usytuowane na wschód od zespołu pałacowego. Budynki z k. XIX w. w większości jednorodne architektonicznie, odnawiane w latach 80. XX w., częściowo przebudowane (magazyn, gorzelnia), stajnia nie istnieje.

LUBIATÓW

Wieś powstała w XII w., a pierwsza wzmianka o wsi, nazywanej wówczas Lubachow, pochodzi z 1305r. W 1611r. Maksymilian von Löben wybudował tutaj pierwszy kościół. W pierwszej połowie XVIII w. wieś stanowiła własność rodziny v. Blomberg. W wyniku rozbudowy na przełomie XIX i XX w. wieś zmieniła pierwotny układ.

Kościół filialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej, wzniesiony w 1745r. w stylu barokowym, jako świątynia ewangelicka. W 1818r. dobudowano drewnianą wieżę zwieńczoną neobarokowym, ośmiobocznym hełmem i latarnią, w k. XIX w. rozbudowany od północnego-wschodu o dwukondygnacyjną przybudówkę z zakrystią i kruchtą. Kościół orientowany, murowany z cegły i kamienia, otynkowany, wzniesiony na planie wydłużonego ośmioboku, nakryty dachem wielospadowym, pokryty dachówką. Wewnątrz płaskie stropy drewniane. Skromny detal architektoniczny w postaci profilowanych gzymsów i prostokątnych płycin. Otwory okienne we wnękach zamknięte odcinkowo, w części dobudowanej łukiem pełnym. Po II wojnie światowej, po przejściu przez katolików, był kilkakrotnie remontowany; w l. 50. XX w. rozebrano kruchtę, w 1963 roku wykonano nowe tynki, w 2001r. remont wieży i wymiana pokrycia dachowego, w 2005 r. remont wnętrza, dachu korpusu i wieży, w 2012r. przeprowadzono remont elewacji zewnętrznych, uzupełniono ubytki w murach fundamentów. Utrzymany w dobrym stanie.

ŁAGÓW

Pierwsza wzmianka o miejscowości, jako własność rodziny v. Logau, pochodzi z 1305r. Jako kolejnych właścicieli wymienia się Tobiasza Magirusa, a następnie jego syna Michała. W jego posiadaniu Łagów pozostawał do 1686r., kiedy to sprzedał dobra rodzinie v. Arnold. Do połowy XIX w. wieś stanowiła własność tej rodziny, a w 1853r. właścicielem został v.Ehrenberg.

Kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, wzniesiony w 1698 roku z fundacji rodziny von Arnold, w stylu barokowym. Świątynia murowana z cegły i kamienia, obecnie otynkowana, wzniesiona na planie kwadratu, w drugiej kondygnacji przechodzi w ośmiobok. Bryłę nakrywa kopulasty dach z wieloboczną latarnią, kryty dachówką karpiówką. Narożniki mieszczą koliste klatki schodowe i zakrystię. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem pełnym. W osi fasady portal ujęty pilastrami z tablicą fundacyjną i herbami rodowymi. Obiekt w dobrym stanie. W 2016r. odnowiono i pomalowano elewacje kościoła. Wstawiono nowe

okno witrażowe, wewnątrz wykonano remont ołtarza. Wokół kościoła dawny cmentarz otoczony kamiennym murem z zachowanymi fragmentami nagrobków ewangelickich.

W pobliżu kościoła znajduje się dawna plebania. Wzniesiona w 3 ćw. XIX w. na rzucie prostokąta, parterowa, murowana z dachem dwuspadowym krytym dachówką. Obecnie znacznie przebudowana. Własność prywatna.

NOWY ZAGÓR

Wieś powstała w XIII w. Od XV w. do początku XIX w. stanowiła własność rodziny v. Knobelsdorff, w pierwszej ćwierci XIX w. rodziny v. Rheibaben, a od 1830r. rodziny Hanko. W 1879 roku jako właściciel dóbr wymieniany był Carl Sittig. Na przełomie XIX i XX w. wieś uległa rozbudowie, w wyniku czego pierwotny układ został częściowo zatarty i zmieniony.

Kościół filialny p.w. św. Antoniego Padewskiego, pierwotnie ewangelicki, zbudowany w latach 1882 – 1886. Murowany z cegły, zastąpił szachulcową świątynię z 1701 r. Rzut na planie prostokąta, do którego od zachodu przylega węższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium z aneksami, a od wschodu wieża. Przy elewacji północnej kruchta mieszcząca wejście główne do kościoła. Korpus nawowy nakrywa dach dwuspadowy, zaś prezbiterium wielospadowy. Wieżę wzniesioną na rzucie prostokąta, w wyższej partii ośmioboczną, nakrywa wysoki hełm ostrosłupowy. Elewacje oszarpowane. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem pełnym. Detal architektoniczny w postaci narożnych lizen, fryzów ząbkowych i arkadkowych. Na zamknięciach nawy i kruchty szczyty schodkowe. W latach 2016 – 2018 przeprowadzono drobne prace konserwatorsko – restauracyjne oraz wykonano projekt budowlany na wymianę dachu.

Wokół kościoła cmentarz, na którym szczątkowo zachowane nagrobki, ogrodzony zniszczonym murem z cegły, częściowo przebudowanym. Na cmentarzu średniowieczny krzyż pokutny typu łańskieckiego, z granitu, oraz pomnik ku czci ofiar I wojny światowej przebudowany na kapliczkę, w tej części fragment nowego ogrodzenia metalowego.

PŁAW

Wieś o średniowiecznej metryce, wzmiankowana po raz pierwszy ok. 1300r. jako „Ploth”. W 1351r. właścicielem jest wymieniany Christoff Daberschitz (Doberschutz), w 1565 r. Hans v. Loben. Około 1650r. wieś znalazła się w posiadaniu rodziny v. Luck. Na pocz. XIX w. miejscowość należała do rodziny v. Bergów, a ok. 1850r. do rodu v. Scholten. W 1879r. właścicielem dóbr był wymieniony Scherz. Na przełomie XIX i XX w. wieś uległa nieznacznej rozbudowie, wyprostowano drogę główną na osi wschodnio – zachodniej, w wyniku czego jej pierwotny układ owalnicy został częściowo zniekształcony.

Historyczna zabudowa miejscowości została ukształtowana w XIX i na pocz. XX w. Do rejestru zabytków wpisano domy przy pl. Kasztanowym i ul. Parkowej:

- Pl. Kasztanowy nr 8 – budynek wzniesiony w 1 poł. XIX w., parterowy, murowany, z dwuspadowym dachem z naczółkami pokrytym dachówką. Elewacje i wnętrze częściowo przebudowane.

- Pl. Kasztanowy nr 17 – budynek wzniesiony w 3 ćw. XIX w. murowany, tynkowany, podpiwniczony, na rzucie prostokąta z płytkim dwukondygnacyjnym ryzalitem na osi fasady zwieńczonym frontonem, jednokondygnacyjny w częściach bocznych, z użytkowym poddaszem, nakryty niskim dachem dwuspadowym. Okna ryzalitu zamknięte łukiem pełnym. Od wschodu dostawiona ażurowa weranda. Skromny detal architektoniczny w postaci odcinków profilowanego gzymsu.

- Pl. Kasztanowy nr 6-7, z 1 poł. XIX w., to budynek dawnej stodoły, w której szczytach znajdowały się izby mieszkalne. Murowany, parterowy, kryty dachem dwuspadowym z naczółkami. Obecnie mieszkalny; przebudowane wnętrze i elewacje.

- ul. Parkowa 5, dom jednokondygnacyjny, murowany, nakryty dachem dwuspadowym z facjatką, pokrytym blachą dachówkową. Obecnie znacznie przebudowany.

SZCZAWNO

Wieś powstała w XIV w. Od początku XVI w. stanowiła własność miasta Krosno Odrzańskie. Nieznacznie rozbudowana w XX w.

Dom mieszkalny przy ul. Głównej 19 z 1 poł. XIX w., parterowy, na rzucie prostokąta, murowany, podpiwniczony, kryty dachem dwuspadowym, obecnie pokryty blachodachówką, z włączoną w korpus budynku przelotową bramą wjazdową. Budynek częściowo przebudowany, w dobrym stanie technicznym.

TRZEBULE

Wieś powstała w XV w. Pierwsza wzmianka źródłowa o Trzebulach, jako siedzibie rycerskiej, pochodzi z 1499r. W 1515r. właścicielem wsi wymieniana jest rodzina von Knobelsdorff, w rękach której wieś pozostaje do 1664r., kiedy to staje się własnością rodziny v. Marwitz. W 2 poł. XVIII w. właścicielami Trzebul zostali Żychlińscy., z których inicjatywy we wsi wzniesiono pałac. W kolejnych latach wieś trafiła w ręce rodziny Lichnowskich. Trzebule stanowiły również własność rodziny von Groesen i von Stentsch, a na początku XX w. w należały do rodu von Finckerstein. Na przełomie XIX i XX w. wieś uległa rozbudowie, w wyniku czego jej układ pierwotny został częściowo zatarty, zmienił się także plan wsi.

Kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela, wzniesiony w roku 1670 z fundacji Dietricha von der Marwitz. Drewniany, w konstrukcji zrębowej, założony na planie ośmioboku, rozbudowany w XVIII w. od strony wschodniej i zachodniej o dwie przybudówki w konstrukcji szkieletowej (nie zachowały się do dnia dzisiejszego). W XIX w. od strony południowej dostawiono szachulcową kruchtę. Dach kryty dachówką ceramiczną. Ściany kościoła zostały zbudowane z poziomych belek łączonych na węglach na jaskółczy ogon. Elewacje wtórnie odeskowano. Bryła zwieńczona wysoką, ślepą latarnią. Jednoprzestrzenne wnętrze przekryte drewnianym stropem. W 1973r. remont dachu i latarni zniszczonych w wyniku wichury. Wówczas też rozebrano uszkodzoną zakrystię i wykonano nowe szalunki przy elewacjach kościoła, a kruchtę otynkowano. Prace remontowe wnętrza w 1978r. W 2000r. wykonano remont więźby dachowej i impregnację drewnianej konstrukcji ścian. Obiekt wyposażony w instalację przeciwpożarową. Utrzymany w dobrym stanie. W latach 2016 – 2018 wykonano impregnację drewnianych elementów kościoła.

Pałac neoklasycystyczny wzniesiono w 2 poł. XIX w. prawdopodobnie na zrębach starszej budowli, której relikty zachowały się w piwnicach. Obiekt na planie podkowy, podpiwniczony, jednokondygnacyjny, z trójosiowym dwukondygnacyjnym ryzalitem zwieńczonym frontonem. Elewacje zwieńczone profilowanym gzymsem. Elewacja ogrodowa, zachodnia, została rozcłonowana dwukondygnacyjnym ryzalitem, w części środkowej oraz ryzalitami narożnymi. Ryzalit środkowy, zwieńczony tympanonem, skomunikowany został ze skrzydłami bocznymi łącznikami mieszczącymi po dwa półkoliście zamknięte okna. Otwory okienne prostokątne, w elewacji frontowej zamknięte łukiem pełnym. W 1986r. przeprowadzono remont zabezpieczający (dachy, strop). Obecnie pałac nie jest użytkowany, w złym stanie, wymaga pilnie prac remontowych.

Park założony w stylu krajobrazowym w poł. XVIII w. o powierzchni 4,8 ha, w tym 2 ha wód – dwa stawy i ciek wodny. Starodrzew zachował się w formie wielogatunkowego, choć krótkiego pasma rosnącego wzdłuż dawnej alei spacerowej. W południowej części parku wzdłuż ścieżki prowadzącej do wzniesienia będącego niegdyś piwnicą dworską, zachowała się aleja lipowa. W południowo-wschodniej części szpaler z dębów szypułkowych. Wśród zachowanego drzewostanu dominują olsze czarne, dęby, graby, wiązy, platany, sosny wejmutki, lipy drobnolistne, klony. W południowej części parku znajdował się sad owocowy, który uległ całkowitemu zniszczeniu. Założenie parkowe w dużym stopniu straciło walory kompozycyjne i widokowe. Nastąpił niekontrolowany rozrost roślinności. Oba stawy ulegają stopniowemu zarastaniu roślinnością szuwarową oraz samosiewami drzew i krzewów. W latach 2009-2011 oczyszczono i wzmocniono brzegi cieku wodnego. Całe założenie wymaga rewaloryzacji. Zespół pałacowo-parkowy stanowi własność prywatną.

10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków

Gmina Dąbie nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Istotnym zagrożeniem dla elementów dziedzictwa materialnego są katastrofy naturalne, np. pożary, powodzie, wichury, które zwłaszcza w sytuacji złego zabezpieczenia zabytku mogą doprowadzić do fizycznej destrukcji obiektu.

Dużym zagrożeniem, mogącym ostatecznie spowodować całkowite zniszczenie zabytku, jest notoryczne zaniedbywanie bieżących napraw i zaniechanie koniecznych remontów, zwłaszcza obiektów znajdujących się w złym stanie technicznym. Powolne, ale długotrwałe pogarszanie się stanu technicznego zabytku prowadzi w nieunikniony sposób do destrukcji substancji zabytkowej i trwałej utraty części lub całości wartości bazowych. Przyczyną utraty wartości zabytków bywają też niefachowo prowadzone prace remontowe, adaptacyjne lub rewitalizacyjne. Czasami zabytkowe budynki, choć widać, że poddane zostały pracom remontowym, są zadbane i w dobrym stanie technicznym, jednak w trakcie prac uległy znacznym przekształceniom negatywnie wpływającym na autentyczność obiektu i posiadane wartości. Zmiany te dotyczyć mogą wielu różnorodnych aspektów, np. zubożenie wystroju architektonicznego, zmiany formy i materiału stolarki okiennej i drzwiowej, zmiany pokrycia dachu, zmiany faktury i kolorystyki tynków elewacji. Ingerencje mogą dotyczyć również bryły budynku, np. poprzez zmianę formy dachu, rozbudowy, nadbudowy itp.

W zabytkowych parkach przyczyną degradacji wartości mogą być też zmiany kompozycyjne, np. nowe rozplanowanie ciągów komunikacyjnych lub niedostosowane do charakteru parku elementy małej architektury, a także nowe, wykonane z nieodpowiednich materiałów nawierzchnie dróg i alejek.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

W przypadku historycznych struktur przestrzennych (zespoły budowlane oraz układy urbanistyczne i ruralistyczne) największe zagrożenia niosą zmiany związane z rozwojem miast czy wsi. Działania inwestycyjne, w wyniku których następują zmiany historycznie ukształtowanych kompozycji, m.in. rozplanowanie placów, przebieg ulic, linie zabudowy, komponowane układy zieleni, przekształcenia brył i gabarytów budynków, a także wprowadzanie w zabytkowy układ przestrzenny nowej, dysharmonijnej zabudowy powodują niekiedy nieodwracalne zmiany i całkowitą utratę wartości tych układów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucje nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

11. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jest ona narzędziem diagnostycznym, opartym o zestawienie takich cech jak: Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia.

MOCNE STRONY:

- położenie gminy przy głównych szlakach komunikacyjnych pogranicza zachodniego kraju,
- dogodne połączenie ze stolicą województwa – Zieloną Górą i siedzibą powiatu – Krosnem Odrzańskim,
- współpraca w partnerstwach samorządowych gmin nadodrzańskich,
- położenie gminy na obszarze o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych,
- bardzo dobrze zachowane obiekty sakralne o znaczącej wartości kulturowej,
- dobre warunki dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki w obiektach zabytkowych,
- zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci układów ruralistycznych,
- różnorodność stylistyczna, artystyczna i architektoniczna zabytków architektury i budownictwa,

- dobre rozpoznanie zasobu dziedzictwa kulturowego (gminna ewidencja zabytków),
- wykorzystanie techniki cyfrowej do promocji zabytków w Internecie,
- działalność organizacji pozarządowych na rzecz dziedzictwa kulturowego,
- zaangażowanie organizacji pozarządowych w kultywowanie tradycji ludowych i kultury lokalnej,
- wielokulturowość regionu wynikająca z jego dziejów politycznych i religijnych,
- znaczna liczba i różnorodność stanowisk archeologicznych,
- wzrost nakładów finansowych w obrębie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.

SŁABE STRONY:

- brak świadomości społecznej znaczenia opieki nad zabytkami,
- brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy,
- nieprofesjonalnie prowadzone remonty przy użyciu materiałów nie zawsze korespondujących z zabytkowym charakterem,
- brak planów i środków na zagospodarowanie nieczynnych cmentarzy ewangelickich,
- zły stan zachowania architektury rezydencjonalnej,
- niemal całkowita wymiana ludności po 1945 r. skutkująca gwałtownym zerwaniem ciągłości kulturowej,
- brak wiedzy na temat źródeł i sposobów pozyskiwania środków na odnowę obiektów zabytkowych wśród właścicieli,
- niedostateczne środki finansowe na ochronę i zabezpieczenie zabytków,
- brak profesjonalnych kadr zajmujących się ochroną zabytków w gminie,
- niedostateczna promocja roli zabytków jako szansy rozwojowej,
- brak zintegrowanej, systemowej opieki nad krajobrazem kulturowym,
- brak skutecznych i spójnych rozwiązań prawnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- postępujące negatywne przekształcenia historycznych układów przestrzennych wsi,
- niepełne wykorzystanie walorów turystycznych gminy,

SZANSE:

- rosnąca rola samorządu lokalnego w systemie ochrony i opieki nad zabytkami,
- możliwość pozyskiwania środków finansowych na ochronę zabytków z różnych źródeł,
- wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości,
- powiązanie dziedzictwa kulturowego z turystyką w strategicznych dokumentach gminy,
- promocja środowiska kulturowego z wykorzystaniem nowych technologii,
- wzrost zainteresowania przedsiębiorców wykorzystaniem obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- współpraca międzyregionalna i międzynarodowa na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami,
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych propagujących opiekę nad dziedzictwem kulturowym,
- wykorzystanie przygranicznego położenia i propagowanie zabytków w aspekcie współpracy międzynarodowej,
- możliwość upowszechniania wiedzy o historii przez tworzenie ścieżek edukacyjnych szlakiem cmentarzy,
- uznanie zieleni zabytkowej jako czynnika poprawy warunków życia społecznego i kształtowania ładu przestrzennego,

- promocja produktów tradycyjnych i regionalnych, wpisanie ich w działania na rzecz potencjału turystycznego.

ZAGROŻENIA:

- brak realnych zachęt dla inwestorów prywatnych w zabytki,
- niedostosowanie nowej architektury do zabytkowej i jej kontekstu,
- brak wystarczających środków finansowych na prace konserwatorskie i remontowe przy obiektach zabytkowych,
- niedostateczne finansowanie zadań w zakresie prac przy zabytkach z budżetu państwa,
- brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach nie wpisanych do rejestru zabytków,
- brak koncepcji wykorzystania obiektów zabytkowych, głównie zabudowy pofolwarczej, powodujący ich degradację,
- dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji założeń pałacowo-folwarcznych,
- postępująca likwidacja pozostałości po dawnych cmentarzach, której skutkiem jest zacieranie historii miejsc,
- niska świadomość na temat wartości zabudowy mieszkalnej i gospodarczej na terenach wiejskich,
- słabe zaangażowanie młodszych pokoleń w kultywowanie tradycji.

12. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

12.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta (burmistrza) gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 22, ust. 5 cyt. ustawy w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Gmina Dąbie wykonała w 2015r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych, którą tworzy zbiór kart adresowych. Do gminnej ewidencji zabytków nieruchomych, zarządzeniem nr 4/2022 Wójta Gminy Dąbie z dnia 5 stycznia 2022r. włączono karty adresowe układów ruralistycznych i alei drzew, które ujęte zostały w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomych obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe – w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony – w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- uzupełnianie ewidencji zabytków nieruchomych o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zarządzeniem nr 119/2021 Wójta Gminy Dąbie z dnia 13 października 2021r. włączono do gminnej ewidencji zabytków karty stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

12.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Dąbie” i sprawozdań z jego realizacji na stronie internetowej Urzędu Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny,
- propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami, współdziałanie i współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków.

12.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych (prezentacja na stronie internetowej Gminy obiektów nieużytkowanych wraz z informacją na temat źródeł finansowania i preferencji finansowych),
- opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szczególnie dla obszarów najcenniejszych ze względu na zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków; zasady udzielania dotacji określone zostały w uchwale Rady Gminy Dąbie nr XXII/115/08 z dnia 25 września 2008r. (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 102, poz. 151).

W latach 2016 – 2021 wsparcie finansowe otrzymały:

- Parafia Rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP w Leśniowie Wielkim 21.763,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Trzebulach,
- Parafia Rzymskokatolicka bł. Karoliny Kózki w Połupinie 51.444,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Nowym Zagórzu,
- Parafia Rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP w Leśniowie Wielkim 5.000,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Łagowie,
- Parafia Rzymskokatolicka św. Elżbiety Portugalskiej w Pławiu 11.360,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Ciemnicach,
- Parafia Rzymskokatolicka Krzyża Świętego w Bobrowicach 21.174,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Kosierzu,

- Parafia Rzymskokatolicka św. Elżbiety Portugalskiej w Pławiu 9.090,00 zł na dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich w kościele filialnym w Dąbiu.

Planowane jest coroczne wydzielanie określonych kwot na dofinansowania prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością Gminy. Na powyższe zadanie, budżecie na 2022r. zaplanowano kwotę 20.000 zł.:

- określenie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków,

- stworzenie samorządowego systemu preferencji finansowych dla właścicieli obiektów zabytkowych, np. zwolnienia z podatku od nieruchomości warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,

- zachęcanie prywatnych właścicieli do uporządkowania przestrzeni ogrodowej wokół zabytkowych budynków,,

- kontynuacja działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni publicznej z zachowaniem i wyeksponowaniem jej historycznych elementów.

12.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- wspieranie inicjatyw związanych z obsługą ruchu turystycznego,

- promocja szkolnictwa zawodowego w zakresie konserwacji zabytków i zawodów zanikających, np. kamieniarstwo, snycerstwo, kowalstwo, ludwisarstwo, (zamieszczanie informacji na stronie internetowej Gminy o szkoleniach organizowanych przez ochotnicze hufce pracy, udział młodzieży w warsztatach etnograficznych organizowanych m.in. przez skanseny i urzędy pracy w ramach projektu „Ginące zawody pomysłem na przyszłość”),

- prowadzenie prac porządkowych przy zabytkowych założeniach zieleni (parki, cmentarze) w ramach programu aktywizacji osób bezrobotnych,

- współpraca z urzędami pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną,

- wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych, szkolenia dla rolników zainteresowanych prowadzeniem działalności agroturystycznej.

12.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

Szlaki turystyczne stanowią jedną z form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału. Istotą tworzenia wszelkich szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych, nordic walking itp.) jest cel, któremu mają służyć, zaś ów determinowany być musi atrakcyjnością miejsc i obiektów, przez które przebiega.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy Dąbie ze szczególnie cennymi terenami objętymi ochroną krajobrazu, bogactwo flory i fauny, położenie geograficzne – komunikacyjne, liczne ciekły wodne, w tym wykorzystywane już rekreacyjnie jezioro Wielkie, zbiory Polsko – Niemieckiej Izby Historii Regionalnej w Szczawnie, twórcy ludowi, miejsca bitew historycznych z czasów XV- wiecznej wojny sukcesyjnej, zróżnicowany przekrój stylów architektonicznych utrwalaonych w budowach sakralnych i rezydencjonalnych, otoczonych parkami i folwarkami, stanowią niewątpliwie atut turystyczny i poznawczy. Obiekty wpisane do rejestru zabytków, przedstawiają sobą cenne uwarunkowania dla realizacji szeroko pojętych potrzeb kulturalnych wielu grup i środowisk, tak rodzimych jak i zewnętrznych. Zrealizować się tu mogą pasje poznawcze historyków, pasjonatów, turystów, dla których miejscowość, jej historia, lokalny koloryt tworzony przez miejscowe społeczności, jest czymś ważnym. Tutaj, z dala od zgiełku modnych wypoczynkowych miejscowości, można przeżyć przygodę podróżnika wędrującego w głąb przeszłości i odkrywającego historyczne dziedzictwo. Gmina Dąbie jest też integralnie powiązana z otaczającymi ją gminami sąsiednimi. Istniejące w regionie, a zarazem przecinające tereny gminy szlaki turystyczne, tworzące system o dużym ładunku dydaktycznym, to unikalna forma związku między sąsiednimi gminami, dla których granice administracyjne nie stanowią przeszkody, lecz wręcz implikują nowatorskie rozwiązania w zakresie szeroko pojętego zaspokajania potrzeb społecznych. Warto tutaj wymienić niektóre szlaki turystyczne, utworzone przez

PTTK, Lokalną Grupę Działania "Między Odrą a Bobrem", Urząd Marszałkowski i Gminę, wiodące do najciekawszych pod względem historycznym i przyrodniczym miejscowości, w których znajdują się także najcenniejsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach.

- SZLAK KRZYŻY POKUTNYCH, obejmuje miejsca ich występowania po obu stronach Odry. W województwie lubuskim występuje czterdzieści dziewięć tego typu pomników średniowiecznej jurysdykcji, znajdują się one w 33 miejscowościach, w tym w gminie Dąbie, w miejscowości Nowy Zagór – teren kościoła filialnego pw. św. Antoniego Padewskiego.

- SZLAK ROMAŃSKI, samochodowy, to jeden z odcinków europejskiego szlaku kulturowego biegnącego przez Polskę kilkoma równoległymi trasami, które przeplatają się i łączą miejscowości o przeszłości romańskiej. W gminie, w miejscowości Połupin, łączy się jego odcinek Gubin (granica państwa) – Połupin długości 34 km i odcinek Wrocław- Połupin, długości 285 km.

- LUBUSKI SZLAK WINA I MIODU, regionalny, na terenie gminy obejmuje miejscowości związane z winoroślą i gospodarstwami pasiecznymi np. Połupin, Szczawno czy Dąbie.

- SZLAK ZABYTKOWYCH KOŚCIOŁÓW DREWNIANYCH, w gminie obejmuje miejscowość Trzebule – kościół zrębowy na planie ośmioboku, z XVII w.

- SZLAK WAŁÓW ŚLĄSKICH nazywany Wałami Chrobrego, zaczyna się w zachodniej części Dolnego Śląska, wzdłuż środkowego i dolnego biegu rzeki Bóbr i na terenie województwa lubuskiego:

- Krosno Odrzańskie – grodzisko z czasów Bolesława Chrobrego,

- w gminie Dąbie obejmuje lasy w okolicach Kosierza, dalej wiedzie do: Bogaczowa, Niwisk, Wichowa; Ława koło Szprotawy – miejsce spotkania Bolesława Chrobrego i cesarza Ottona III.

SZLAKI KAJAKOWE:

- rzeka Bóbr: Gola – Brzeźnica – Stary Zagór – Nowy Zagór

- Zimny Potok - Odra

- Międzynarodowa „Droga Wodna Odra”.

SZLAK NORDIC WALKING:

- Szlak Doliny Dolnego Bobru: Brzeźnica – wzdłuż Bobru – Stary Zagór – Nowy Zagór – Brzeźnica;

SZLAKI ROWEROWE I PIESZE:

- szlak żółty: Krosno Odrzańskie – Połupin – Ciemnice – Nietków – Czerwieńsk – Zawada (dł. 41 km),

- Krosno Odrzańskie – Łagów – Trzebule – Lubiatów – Kosierz – Tarnawa – Bobrowice – Krosno Odrzańskie (dł. 80 km),

- wzdłuż jezior Wielkie i Pławie (15 km),

- wzdłuż rzeki Odra: Połupin – Szczawno – Ciemnice (15 km),

- wzdłuż rzeki Bóbr: Gola – Brzeźnica – Ciemnice (10 km).

Istniejąca sieć szlaków turystycznych nie wyczerpuje możliwości wytyczenia kolejnych m.in. związanych z architekturą i rodem von Knobelsdorff, przyrodą, kulinariami – dostępne w gminie produkty pszczelarskie, ryby, dziczyzna i mięso strusie; szlak rzemiosła – rzeźbiarstwo ludowe, kowalstwo artystyczne, wyroby galanteryjne ze strusich skór, a także ścieżek dydaktycznych np. tereny Natura 2000 zachęcają do utworzenia ścieżki dydaktycznej, jako źródło wiedzy związanej z występującymi tutaj ekosystemami i np. prezentowanymi na fotogramach okazami chronionej flory i fauny. Budowa stancji wodnej, zaplecza turystyczno – sportowego, punktów obserwacji ornitologicznych czy stanowisk dla fotografów turystycznych, wydanie publikacji z zakresu historii miejscowości lub działalności twórców ludowych, to kolejne z możliwości, które wzbogaciłyby już istniejącą ofertę poznawczą walorów przyrodniczo – krajobrazowo – historycznych gminy, gdyż perspektywy rozwojowe gminy wiążą się również z pełniejszym wykorzystaniem wspomnianych walorów dla celów wypoczynkowych i turystycznych, jak również wyeksponowaniem istniejących zasobów zabytkowych. Gmina mogłaby również wykorzystać współczesną formę odkrywania i popularyzowania dziedzictwa kulturowego, jaką jest questing, czyli zwiedzanie z elementami gier terenowych, wyprawy odkrywców, warsztaty edukacyjne. Ta atrakcyjna forma zwiedzania łączy we współczesnej turystyce rozrywkę,

zabawę z edukacją, emocje. Tematyka szlaków questingowych dotyczy lokalnego dziedzictwa kulturowego, obiektów i miejsc mniej znanych, jednak z unikatową historią, co jest szansą dla małych miejscowości. Questing pozwala odkryć na nowo miejsca związane z lokalnym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym, zaktywizować lokalną społeczność poczynając od młodzieży szkolnej po seniorów, a także promować miejscowość np. Gronów, miejsce urodzenia Honorowego Obywatela Gminy Dąbie Hellmuta Trunschke, który promuje kulturowe dziedzictwo lokalne, Dąbki z farmą strusi afrykańskich, Nowy Zagór i historia krzyża pokutnego, zaś w wielu wsiach pozostały ślady współistnienia mieszkańców wielu wyznań, itp.

Rozwijająca się w gminie agroturystyka (np. Brzeźnica, Dąbki, Dąbie, Gola, Łagów, Szczawno), dla której wręcz znakomite warunki posiadają niektóre gospodarstwa rolne, to oczywisty atut, również zachęta do korzystania z niewątpliwych uroków poszczególnych zakątków gminy. Rozwój tej działalności pozarolniczej w gospodarstwach wiejskich może przyczynić się w znaczący sposób do zachowania pozostałości dawnych narzędzi gospodarczych, kuchennych, dawnych strojów, jako znacznika gospodarstwa agroturystycznego, formy wystroju, a zarazem propagowania historycznych tradycji regionu.

13. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Dąbie wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

14. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad

zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

15. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

System finansowania zabytków został określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71–83a), jej podstawowym wyróżnikiem jest rozdzielenie pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do ochrony zabytków odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej, natomiast opieka nad zabytkami polegająca na utrzymaniu ich we właściwym stanie technicznym należy do właścicieli i użytkowników zabytków. Tak więc to na właścicielu spoczywa obowiązek właściwego zabezpieczenia i utrzymania obiektu zabytkowego oraz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

Biorąc pod uwagę specyfikę prac remontowych i konserwatorskich przy zabytkach, finansowanie opieki nad zabytkami zostało wpisane w ogólny system finansów publicznych. Dzięki temu właściciel lub posiadacz zabytku, tzn. osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków jako „sprawująca opiekę nad zabytkiem” może ubiegać się o przyznanie dotacji celowej z budżetu państwa. Dodatkowo w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacje przy zabytku wpisanym do rejestru mogą być udzielane przez organy stanowiące gmin, powiatów lub samorządów województw.

Sposób i zakres udzielanych dotacji został szczegółowo opisany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Do najważniejszych zapisów należy określenie, na jakie prace można uzyskać wsparcie finansowe. I tak dotacja może obejmować nakłady konieczne na (art. 77):

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;

- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7 – 15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71 – 83). Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji określa rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017r., poz. 1674).

Program operacyjny DZIEDZICTWO KULTUROWE realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Witryna internetowa: <https://www.gov.pl/web/kultura>

2. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Witryna internetowa: <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>

3. Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Lubuski. W ramach środków finansowych pozostających w dyspozycji Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków można ubiegać się o dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określonych w pozwoleniu wydanym przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Witryna internetowa: www.lwkz.pl

4. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze

Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego określone zostały w uchwale nr XXV/354/16 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 14 listopada 2016r. Z budżetu Województwa Lubuskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub, gdy wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100% nakładów.

Witryna internetowa: www.lubuskie.pl

5. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Pomocą finansową mogą być objęte działania konserwatorskie i adaptacyjne polegające m.in. na:

- 1) pracach pielęgnacyjnych drzew i krzewów;
- 2) usuwaniu drzew i krzewów (w tym samosiewów), po uzyskaniu stosownego zezwolenia;
- 3) przygotowaniu gruntu pod nasadzenia;
- 4) instalacji systemów nawadniania;
- 5) zakupie sadzonek roślin i ich nasadzenia;
- 7) wykonaniu trawników.

Witryna internetowa: www.wfosigw.zgora.pl

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z funduszy europejskich, m.in. z planowanych na lata 2021-2027, Programu Infrastruktura i Środowisko, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.